

SAMVERKAN MELLAN SOCIALTJÄNST OCH SKOLA AVSEENDE BARN OCH UNGA MED PSYKISK OHÄLSA

HANADI KHATTAB

Examensarbete i Handikapp och rehabiliteringsvetenskap 15 hp

Socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet

Oktober 2019

Malmö Universitet

Fakulteten hälsa och samhälle 205 06 Malmö

COLLABORATION BETWEEN SOCIAL SERVICE AND SCHOOL AROUND CHILDREN AND ADOLESCENTS WITH MENTAL ILLNESS

HANADI KHATTAB

Examensarbete i Handikapp och rehabiliteringsvetenskap 15 hp

Socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet

Oktober 2019

Malmö Universitet

Fakulteten för hälsa och samhälle 205 06 Malmö

ABSTRACT

Psychological bad health is a vast and growing problem affecting children and young people in Sweden. In addition, this comes to substantial, versatile and complex demands on society. To meet these complex demands and in order to provide children and young people with the best support and, at the same time, satisfy their needs it is crucial that the school organization and the social services unit and cooperate.

The purpose of this study to investigate how the real life collaboration between social services and schools regarding groups of children and young people appears and also to find out the experiences of such collaboration from people working within the social services area and the school area. Another purpose has been to investigate what social services and school professionals deem as on one hand obstructive and on the other hand as promotional as to collaboration and to compare their views with earlier scientific research. The study is qualitative and is based on four semi-structured interviews with two social workers from the social services and two teachers working in school.

In my analysis of the interviews the outset has been collaboration theory. My result analysis demonstrates that factors enabling collaboration are based on consensus, similarities in interpreting the common goals, comprehensive views and communication. The analysis also shows that factors aggravating collaboration depends on different standards and rules, inadequate feed-back and exchange of information or lacking communication. Furthermore, my conclusion is that different knowledge platforms, ambiguity around responsibility areas and allocation of responsibility often create collaboration problems.

Keyword: Collaboration, social service, school, mental illness, collaboration theory

FÖRORD

Ytterst vill jag rikta ett stort tack till alla de professionella för vänligt bemötande, deras engagemang och intresse att delta i undersökningen. Det är med er kunskap, erfarenheter och upplevelser kring samverkan som ligger till grund för undersökningens analys. Ett stort varmt tack vill jag rikta till min handledare Finnur Magnusson för en handfast, strukturerad, lyhörd och professionell handledning, för konstruktiv feedback och handfasta kommentarer under alla faser. Du har inspirerat mig till nya perspektiv på hur uppsatsprocessen går till och att vara disciplinerad och ha en struktur i uppsatsskrivandet. Ett stort varmt tack vill jag även rikta till Saera Khan från Kommunförbundet, Skåne, som har inspirerat mig till ämnet och som har tagit sin värdefulla tid i anspråk och varit mig behjälplig med att kontakta intervjupersoner från socialtjänsten i Skåne. Hon har också bidragit med kloka råd och idéer i vissa delar, som jag kunnat använda i uppsatsen. Det är också betydelsefullt att tankegångar i en uppsats av detta slag kan läsas med igenkännande av läsare och därför har jag låtit en god vän, som har mycket större erfarenhet än jag, ta del av uppsatsen och korrekturläsa samt kommentera. Jag vill därför rikta ett särskilt tack till min vän. Slutligen och inte minst vill jag

uttrycka min tacksamhet till alla underbara människor i min närhet, framför allt min familj, för allt tålamod och kärlek ni visat under hela arbetet. Utan er, fantastiska människor, hade inte uppsatsen varit möjlig.

STORT TACK!

Inledande citat

Som en inledning till uppsatsen och för att få ingång i att förstå hur svårt och besvärligt att åstadkomma en samverkan mellan myndigheter och organisationer valde jag att dela följande citat från en av Skolverkets texter.

Det var en gång ett folk som var på väg till en bättre boplats. Under resan stötte de på ett berg som blockerade deras väg. Berget var oöverstigligt, det fanns ingen väg de kunde ta och deras vandring tycktes ta slut. Men folket, som var vana att lösa uppgifter tillsammans, fann snart råd:

Alla bidrog med ett finger var och med gemensamma ansträngningar lyckades de lyfta berget ur vägen, och fann så småningom en ny och bättre boplats.

Tack vare kraften av samverkan blev det omöjliga möjligt, början lätt och de nådde sitt mål (Samverkans kraft, Skolverket, 2009, s1).

Innehållsförteckning

1.0 Inledning/bakgrund	7
1.1 Samverkan - Välfärdsstatens nya arbetsform.....	7
1.2 Samverkan lagstiftad.....	9
1.3 Psykisk ohälsa.....	10
1.4 Problemformulering.....	11
1.5 Syfte och frågeställningar.....	11
2.0 TIDIGARE FORSKNING	12
2.1 Litteratursökning.....	12
2.2 Orientering av svensk tidigare forskning eller litteraturgenomgång.....	13
2.3 Förutsättningar som anses framgångsbärande för samverkan.....	14
2.3.1 Struktur, målformulering och resurser	14
2.3.2 Gemensamma och tydliga mål utgör viktiga förutsättningar för samverkan	15
2.3.3 Helhetssyn central aspekt inom samverkan	16

2.3.4 Styrning: förankring och regelverk.....	17
2.3.5 Samsyn och kunskap om andra varandras uppdrag.....	17
2.3.6 Kommunikation.....	18
2.4 Aspekter som försvårar samverkan.....	18
2.4.1 Vagt formulerade målsättningar och oenighet om mål.....	18
2.4.2 Olika regelverk, skilda kunskapstraditioner utgör svårigheter i samverkan	19
.....	20
2.4.3 Vag ansvarsfördelning och olika förväntningar	20
2.4.4 Resursbrist.....	22
2.4.5 Brist på återkoppling och kommunikation.....	23
2.5 Sammanfattning av tidigare forskning.....	24
3.0 Teoretiskt ramverk	25
3.1 Samverkansteori.....	25
3.2 Former av samverkan.....	26
3.3 Strukturella- och kulturella hinder.....	27
4.0 Metod	29
4.1 Val av metod.....	29
4.2 Urval.....	29
4.3 Intervjuer.....	30
4.4 Tillvägagångssättet.....	30
4.5 Forskningsetiska ställningstaganden	32
5.0 Resultat & analys.....	33
5.1 "Att man samverkar tillsammans mot ett gemensamt mål och arbetar utifrån en helhetssyn - förutsättning för samverkan".....	33
5.2 "Samsyn och kommunikation är förutsättningar för samverkan".....	36
5.3 "Brist på återkoppling, information och kommunikation- försvårar samverkan mellan oss".....	37
5.4 "Skilda kunskapstraditioner, olika synsätt och regelverk försvårar samverkan".....	39
5.5 "Olika förväntningar och bristande kunskap om varandras ansvarsområden försvårar samverkan mellan oss"	42
6.0 Diskussion	45
6.1 Resultatdiskussion.....	46
6.2 Metoddiskussion.....	48
6.3 Förslag till vidare forskning.....	48
REFERENSER.....	49
Bilaga 1 – Informationsbrev	52
Bilaga 2 - Intervjuguide	54

1.0 Inledning/bakgrund

1.1 Samverkan - Välfärdsstatens nya arbetsform

I föreliggande uppsats ligger fokus på samverkan mellan socialtjänst och skola kring barn och unga i Sverige som lider av psykisk ohälsa. För att ge barn och unga det bästa stödet och samtidigt tillgodose deras behov förutsätts att skola och socialtjänst samverkar. Vidare är det av stor vikt för dessa barn och unga att få rätt insatser i rätt tid utifrån en helhetssyn och deras situation och behov. Skola och socialtjänst är verksamheter som berörs av samverkan (Socialstyrelsen, 2013).

Allt fler barn och unga kan ha så betydande och komplexa behov att de behöver sammansatt stöd av olika aktörer eller professionella. För barns och ungas hälsa, välbefinnande och utveckling - av olika anledningar, i olika grad och vid olika tillfällen i livet - behövs hjälp och stöd. (Englund, 2017) beskriver att med komplexa behov avses en sorts multiproblematik som

innefattar livsområden som somatisk och/eller psykisk ohälsa, social miljö, skolsvårigheter, och/eller beteendeproblematik. För att motsvara de komplexa behoven krävs sammansatt stöd, d.v.s. samtidiga insatser från olika huvudmän eller verksamheter. Under sådana förhållanden aktualiseras behovet av samverkan. Alla barn och unga har rätt till en god omvårdnad och en trygg uppväxt och att få möjlighet att utvecklas under sina egna förutsättningar och i sin egen takt. Det innebär att de insatser som riktas mot barnet, som är i behov av stöd, bör omfatta barnets hela livsmiljö. Englund (2017) menar i sin studie att skolan sällan gör barns och ungas behov av stöd och hjälp tydligt. Därför är tidiga insatser avgörande för att motverka en negativ utveckling hos dem (Englund, 2017). Samverkan mellan olika organisationer, professioner och samhällssektorer har under senare år blivit en allt viktigare fråga i utvecklingen av det moderna, svenska välfärdssamhället. Stora sociala reformer - exempelvis psykiatrireformen - vård och omsorg, personer med funktionsnedsättning samt utsatta barn och ungdomar förutsätter en välutvecklad samverkan mellan olika huvudmän (Axelsson, 2012; Germundsson, 2011.).

Trots att behovet av samverkan har fått allt större uppmärksamhet påpekas allt oftare brist på samverkan mellan samhällets olika aktörer och på område efter område blir detta alltmer konkret. Den ledande orsaken kan vara en ökad fragmentering av samhällets service och stöd till medborgarna, vilket bland annat hänger samman med den ökade specialiseringen av olika professioner och samhällsfunktioner. Vidare har myndigheter och andra samhällsaktörer många gånger kritiserats för att ha en otillräcklig helhetssyn. Inom välfärdsområden såsom service och stöd till bl.a. personer med psykisk ohälsa och stöd till utsatta barn och unga märks behovet av samverkan väldigt tydligt. Bristen på samverkan inom dessa och andra områden ställer därför höga krav på att olika organisationer och myndigheter att utvidga samverkan (Axelsson, 2012; Germundsson, 2011.).

Englund (2017) betonar vikten av att myndigheter och organisationer samverkar kring barns och ungas psykiska hälsa och välmående och att fokus läggs på en intensifierad samverkan som ett prioriterat område. Det framgår att barnets bästa ska vara en utgångspunkt vid samverkan på såväl en övergripande nivå som kring ett enskilt barn. Verksamhetsperspektivet vid samverkan ska beakta frågor som rör barns och ungas psykiska hälsa och välbefinnande, och verksamhetsperspektivet är också ett komplement till barnperspektivet (Englund, 2017; Socialstyrelsen, 2007). I Socialstyrelsens publikation betonas tydligt att samverkan ska präglas av ett konsekvent barnperspektiv och inte ett verksamhetsperspektiv.

Med den ökade specialiseringen och differentieringen med ett stort antal aktörer faller barns behov inom gränserna och uppdraget för flera barninriktade verksamheter, t.ex. skolan, barn- och ungdomspsykiatri (BUP) eller socialtjänsten. För att kunna hantera dessa överbyggande problem och undvika att föräldrar och barn faller mellan stolarna krävs därför att involverade organisationer koordinerar samordning av resurser och utbyte av information (Englund, 2017; Germundsson, 2011). Germundsson (2011) lyfter fram och menar i sin studie att förutom att motverka fragmentering och att individer faller mellan stolarna syftar samverkan många gånger till förbättrad kvalitet genom att olika verksamheter bidrar med kompletterande kunskap, kompetens och resurser. Samverkan är reglerat i lagstiftning. Detta gäller framför allt socialtjänstens verksamheter. Lagstiftningen har ålagt socialnämnden att verka för att barn och unga växer upp under goda och trygga förhållanden, att främja en sådan utveckling och förhindra att barn far illa. Vidare vilar det ett stort ansvar på kommunens socialtjänst samtidigt som ansvaret delas med bland annat skola 5 kap. 1 § SoL (2001:453).

1.2 Samverkan lagstiftad

Sedan 2003 har regeringen betonat vikten av samverkan i frågor som rör barn och unga som far eller riskerar att fara illa. Därför beslöts nya lagbestämmelser om samverkansskyldighet fr.o.m. den 1 juli 2003. Myndigheter har en särskild skyldighet att samverka i frågor som rör barn som far eller riskerar att fara illa. Lagregleringen gäller för bl.a. skola och socialtjänst. Däremot gällde för polisen och socialtjänsten sedan tidigare bestämmelser om samverkan (Socialstyrelsen, 2007). Samverkan anses som en nödvändighet. Detta går att hitta stöd för i lagstiftning där myndigheter ges en skyldighet att samverka, reglerat i Förvaltningslagen (1986:223) (FL). I FL 6 § görs klart att en myndighet ska inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter.

I SoL 3 kap. 4 och 5 §§ finns bestämmelser angående samverkan innebärande att socialnämnden ska aktivt verka för att sådan samverkan kan komma till stånd. Det framgår i SoL 5 kap. 1 § att när det gäller barn som far eller riskerar att fara illa ska samverkan organiseras mellan organisationer, samhällsorgan och andra som berörs i syfte att stärka skyddet samt motverka en ogynnsam utveckling för barn i utsatta situationer. Det innebär att bl.a. att socialtjänsten och skolan blir skyldiga att samverka med samhällsorgan, organisationer och andra berörda kring barn och unga som far eller riskerar att fara illa. Enligt

Skollagen (2010:800) (SkolL) 8–9 §§, har myndigheter till uppgift att alla barn, oavsett bakgrund, ska få tillgång till likvärdig utbildning samt att alla ska få en god hälsa. Vidare betonar SkolL socialtjänstens ansvar att initiera samverkan med skolväsendet och att myndigheter har också ett hälsofrämjande ansvar och uppdrag (SkolL, 29 kap. 13 §).

Mot denna bakgrund har Socialstyrelsen i samverkan med Rikspolisstyrelsen och Skolverket utarbetat en nationell strategi, en ”*Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*” för samverkan mellan huvudmän på olika samhällsnivåer. Det framhålls och konstateras i strategin att syftet med samverkan är att främja att barn och unga ska få stöd och skydd utifrån en helhetssyn och parallellt med det att samverkan ska ha barn och unga i fokus (Socialstyrelsen, 2007; SOU 2010:95).

1.3 Psykisk ohälsa

Psykisk ohälsa bland barn och unga har under de senaste decennierna ökat. Allt fler unga i Sverige mår sämre. Socialstyrelsen (2013, 2017) har uppmärksammat och i flera rapporter betonat att barns och ungas psykiska ohälsa ökar och samtidigt även konstaterat att ökningen troligen kommer att fortsätta. Därtill riskerar barn och unga som lever med psykisk ohälsa att utveckla allvarlig psykisk ohälsa senare i livet. Följaktligen riskerar de att prestera sämre i skola, att hamna i arbetslöshet eller på annat sätt hamna i utanförskap (Englund, 2017; Socialstyrelsen, 2013, 2017). Under perioden 2006–2016 har en markant ökning skett av psykisk ohälsa hos barn och unga i åldersgruppen 10–17 och 18–24 år. Det är oklart varför psykisk ohälsa, såväl självrapporterad som diagnostiserad, ökar bland barn och unga vuxna i Sverige.

Psykisk ohälsa är ett brett begrepp och kan definieras på olika sätt. I föreliggande avsnitt används Socialstyrelsens definition av psykisk ohälsa. Begreppet psykisk ohälsa omfattar allt från övergående, mindre allvarliga psykiska besvär såsom sömnsvårigheter, oro och ångest, till mer allvarliga symtom som uppfyller diagnostiska kriterier för psykiatriska tillstånd, t.ex. psykiska sjukdomar eller psykiska funktionsnedsättningar samt upplevda besvär som kan påverka välbefinnandet och det dagliga livet (Socialstyrelsen, 2013, 2017). Mot denna bakgrund har ett flertal studier och tidigare forskning påvisat att samverkan är såväl befintlig som önskvärd mellan bl.a. socialtjänsten och skola kring barn och med psykisk ohälsa (Axelsson & Bihari Axelsson, 2013; Socialstyrelsen, 2017).

1.4 Problemformulering

Motivet för denna studie är att belysa samverkan mellan socialtjänst och skola kring barn och unga med psykisk ohälsa, som är ett stort och växande samhällsproblem som drabbar barn och unga i Sverige. Dessutom leder psykisk ohälsa till stora, mångfacetterade och komplexa behov i samhället. Socialstyrelsen (2017) belyser att de tillgängliga insatserna för att möta dessa problem många gånger bedöms som otillräckliga eller att det brister i samordningen. Myndigheter och andra samhällsaktörer har många gånger kritiserats för en bristande helhetssyn. Inom flera välfärdsområden är behovet av samverkan särskilt tydligt, t.ex. inom området psykisk ohälsa och utsatta barn och ungdomar. I takt med att brist på samverkan inom dessa och andra områden uppdagas och påtalas, så växer också kraven på att olika organisationer och myndigheter ska utveckla ökad samverkan (a.a.). Även forskning visar att antalet barn som mår dåligt med psykisk ohälsa växer. Brodin (2009) menar i sin artikel att barns välmående är vuxnas ansvar och att vuxna, som lärare i skola som befinner sig i barnets närmiljö, ska vara uppmärksamma på ett barns reaktioner. Barns viktigaste arena är skolan.

1.5 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur samverkan mellan socialtjänsten och skola kring målgruppen barn och unga med psykisk ohälsa ser ut i praktiken och vad personalen inom dessa två organisationer resonerar och ser som framgångsbärande och som svårigheter vid samverkan. Samverkan mellan socialtjänsten och skola är i fokus, det betyder att det interna arbetet inom skolverksamhet och socialtjänst inte berörs i uppsatsen. Syftet är även att jämföra med vad tidigare forskning pekar på.

Frågeställningar:

För att uppnå mitt syfte har jag valt att försöka besvara följande frågeställningar:

- Vilka utmaningar och förutsättningar upplever personalen från socialtjänst och skola kring samverkan som rör barn och unga med psykisk ohälsa i förhållande till tidigare forskning?
- Vilka erfarenheter av samverkans har de samverkande parterna?

2.0 TIDIGARE FORSKNING

2.1 Litteratursökning

Litteraturgenomgången för mitt examensarbete inleddes med material som jag var bekant med genom en kurs som jag läst tidigare. Därefter formulerade jag forskningsfrågorna. Jag orienterade mig i en mängd publicerad tidigare forskning om ämnet samverkan och psykisk ohälsa. Jag läste också så mycket av litteraturen som jag kunde klara för att identifiera nyckelteman och väsentliga idéer om samverkans centrala aspekter. En svårighet som jag stötte på efter litteraturgranskningen var att jag inte kunde sluta läsa. Jag fastnade i artikel efter artikel och det blev tidskrävande att välja ut relevanta till min studie. När jag väl börjat

lokalisera de viktiga texterna gav detta tillvägagångssätt ett omfångsrikt material.

Genomgången i tidigare forskning bidrog till att ge mig en större inblick på området. Bryman (2011) framhäver att en litteraturgenomgång får god effekt på forskaren och får anses vara ett verktyg för inläring som medför en ökad kunskap och förståelse.

Jag använde mig av olika elektroniska databaser innehållande publicerade verk av tidigare forskning kring samverkan och målgruppen barn och unga med psykisk ohälsa. Jag har även använt mig av Malmö universitets egen databas Libsearch för sökning bland tidigare forskning. Detta gjordes främst på svenska, eftersom mitt intresse och min frågeställning vilar på hur samverkan sker i Sverige. Sökningar har också gjorts via SwePub, Google scholar och på Google. Söktermer som jag använt i sökprocessen är följande nyckelord: samverkan socialtjänst och skola*, barn och unga med psykisk ohälsa*, vilket gav mig flera träffar som var relevanta för ämnesområdet. Dessa sökord har kombinerats på olika sätt för att hitta synonymer och alternativa termer för att anpassa språkbruket efter källan jag sökt, exempelvis nyckelbegrepp samverkan*, samarbete* psykisk ohälsa*, barn och unga* socialtjänst* och skola*. Jag prövade mig fram och anpassade sökorden samt gick igenom litteratur för att komma fram till begrepp och företeelser. I ovannämnda databaser skedde sökningen i termer av nyckelord och inte i fraser eller meningar.

2.2 Orientering av svensk tidigare forskning eller litteraturgenomgång

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning som är relevant för studiens syfte och problemområde samt hur forskningsläget ser ut kring samverkan. Jag kommer att avgränsa mig till svensk tidigare forskning eftersom jag inte kunnat hitta internationella paralleller. Därtill presenteras vad som finns på forskningsfältet gällande samverkan.

I Englunds (2017) avhandling beskrivs att tidigare forskning om samverkan som rör barn och unga i behov av stöd är genomgripande, där flertalet akademiska avhandlingar understryker betydelsen av en välfungerande samverkan. Likaså framkommer i merparten av studierna att samverkan är önskvärd och ett nödvändigt arbetssätt, men att det råder vaghet kring hur samverkansarbetet i själva verket ska konkretiseras och verkställas (Englund, 2017). Tidigare forskning och studier kring samverkan pekar på att samverkan är ett komplext uppdrag och att det finns behov av kunskap och praktiska verktyg för att få en välfungerande samverkan till stånd. I många studier och tidigare forskning lyfts förhållanden, såväl förutsättningar som svårigheter, som kan påverka samverkan både positivt och negativt fram. Det finns en

omfattande litteratur inom forskningsfältet som söker fastställa de generella förhållanden som kan vara förutsättningar eller svårigheter för samverkan (Danermark, 2005, Germundsson, 2011).

I tidigare studier och forskning har även påtalats att det råder brist på och behov av att utveckla kunskap om samverkan kring bl.a. barn och unga med psykisk ohälsa (Axelsson, 2012; Englund, 2017). Blomqvist (2012) belyser i sin studie att flera forskare konstaterat att det föreligger behov av gemensamma samhällsliga insatser för barn som kräver stöd och hjälp och att socialtjänst, BUP och skola berörs av detta. Forskningen om samverkan kring barn i utsatta livssituationer är begränsad och det föreligger så lite forskning om samverkan mellan skola, socialtjänst och BUP. Det föreligger en mängd forskning nationellt om samverkan inom välfärdsorganisationer. Blomqvist kritiserar svensk forskning för att den handlar så lite om BUP:s samverkan med skola och socialtjänst trots att samhället av olika anledningar betonar vikten av samverkan och även anser den nödvändig (a.a.).

2.3 Förutsättningar som anses framgångsbärande för samverkan

2.3.1 Struktur, målformulering och resurser

En framgångsrik samverkan kräver struktur - det innebär att de professionella är tydliga när det gäller gemensamma mål, det kräver tydlighet kring målgruppen, yrkesroller, arbetsfördelning och slutligen rutiner för samverkan. I verksamheterna måste man också förtydliga vad de menar med begrepp och tidiga insatser och arbeta utifrån en helhetssyn avseende målgruppen (Danermark, 2005; Socialstyrelsen, 2007).

Det betonas även vikten av att avtalen (d.v.s. formella överenskommelser mellan berörda verksamheter om gemensamma mål, på kort och lång sikt) omfattar en systematisk uppföljning av samverkan och utvärdering av effekter. Vidare betonas samordningsfunktioner på flera nivåer där samordnaren ska ha ett särskilt ansvar för barnperspektivet och forma en fungerande struktur för samverkan kring barn med psykisk ohälsa. Samverkan tillgodoses genom att socialtjänst och skola har en gemensam plan i individärenden där barn och unga med psykisk ohälsa är föremål för omfattande insatser från flera aktörer. Det krävs även en särskild samverkanskompetens inom båda verksamheterna. Det kan handla om kunskap och kompetens beträffande mål, metoder, kontinuerlig uppföljning, hantering av gränsdragningsproblem och yrkesmässiga och kulturella skillnader. Sektorövergripande

möten betraktas som ett centralt arbetsredskap vid samverkan mellan socialtjänst och skola (Danermark, 2005; Socialstyrelsen, 2007).

Samverkan handlar om mänskliga möten; det är människorna som formar samverkan och organisationer. Möten förutsätter god struktur, kompetens att leda möten och dokumentation i och mellan båda verksamheterna. Det betonas att det är en huvudprincip att både socialtjänst och skola ska delta i mötena (a.a.). Englund (2017) förklarar att samverkan till mycket stor del handlar om att utbyta resurser mellan parterna. Resurstillgången framhålls som mycket central. Resurstillgången kan handla om tillgång till tid, ekonomi och till personal.

2.3.2 Gemensamma och tydliga mål utgör viktiga förutsättningar för samverkan

Flera forskare framhåller att gemensamma och tydliga mål har stor betydelse för samverkan. Många gånger uppstår behovet av samverkan samtidigt just till följd av verksamheternas olika mål. Danermark och Kullberg (1999) lyfter fram att utifrån studier för att samverkan ska lyckas framgår att det är betydelsefullt att alla samverkande parter vid starten har en gemensam utgångspunkt och gemensamma referensramar. I ett gemensamt arbetssätt för att utveckla samverkan bör det finnas mål, principer och etiska förhållningssätt som ska vara uppfyllda redan innan verksamheten påbörjas för att en god samverkan ska komma till stånd (Danermark & Kullberg, 1999). Socialstyrelsen (2007) menar att det krävs att de samverkande verksamheterna har ett tydligt gemensamt mål, att de har definierat den gemensamma målgruppen och att de har kartlagt de behov som de samverkande verksamheterna syftar till att tillgodose med samverkan. Likaså poängteras tydlighet för samverkan kring målgruppen rörande de problem verksamheterna vill försöka lösa. Även roller och förväntningar på varandra, gränser mellan kompetensområdena och samverkansrutiner poängteras som viktiga förutsättningar. Det framgår att samverkan fungerar bättre om den gynnar och utnyttjar skillnader mellan yrkesgrupper. Det innebär att respektive verksamhet genom dialog och samordning gör sin del samt att verksamheterna synliggör de professionellas diverse funktioner. (Englund, 2017; Socialstyrelsen, 2007). Nordström m.fl. (2016) och Englund (2017) framhäver att en likartad tolkning av gemensamma avtal utgör en viktig främjande faktor för samverkan, liksom att det finns ett gemensamt intresse för samverkan och en ömsesidig respekt för varandra. Det framhävs att strukturen för välfungerande samverkan formas med hjälp av avtal, d.v.s. formella överenskommelser mellan skola och socialtjänst om gemensamma mål, både på lång och kort sikt.

2.3.3 Helhetssyn central aspekt inom samverkan

Socialstyrelsen (2007) understryker att helhetssynen syftar till att barns och ungas hemsituation, relationer, skolsituation, fritid och fysiska och psykiska hälsa bör ses i ett sammanhang. Man menar att de olika delarna ömsesidigt påverkar varandra samt att insatser ska utformas utifrån en helhetsbedömning. Englund (2017) poängterar att helhetssynen är en återkommande central aspekt inom samverkansprocessen. Det framgår att när en helhetssyn kunnat skapas, avseende exempelvis målgruppen, anses detta som något gynnsamt och värdefullt för de verksamheter som medverkar i samverkan. Helhetssynen som en mekanism – på en social nivå – grundar sig på att respektive samverkansdeltagare är bärare av ett individuellt synsätt. Då en gemensam syn (i detta fall en helhetssyn) präglar samverkansgruppen, så kan helhetssynen sägas utgöra en viktig förutsättning för samverkan menar Englund (2017). Germundsson (2011) belyser vikten av en helhetssyn för att förstå barnets situation och för att uppnå resultat i socialtjänstens insatser. Englund (2017) framhåller utifrån en fallstudie avseende psykisk ohälsa just betydelsen av att organisationer har helhetssyn med utgångspunkt på individens hjälp- och stödbehov. För att en helhetssyn ska kunna skapas förutsätts fungerande kontaktytor mellan parterna på olika nivåer inom respektive organisation.

Englund (2017) pekar på att samverkan mellan olika parter många gånger framhävs som ett mer eller mindre nödvändigt arbetssätt gällande hantering av komplexa samhällsfrågor där olika aktörer har olika ansvarsområden och intressen. Likaså anses samverkan vara en förutsättning och vara hälsofrämjande. Det framgår också att samverkan ökar chanserna för att möjliggöra ett nödvändigt helhetsperspektiv vilket behövs för att lösa komplexa samhällsproblem. Englund menar att oavsett om samverkan sker på en övergripande nivå eller kring ett enskilt barn ska verksamheten utgå från *barnets bästa*. Vidare poängteras att i frågor som rör barns och ungas hälsa och välbefinnande ska verksamhetsperspektivet i samverkan ses som ett komplement till *barnperspektivet*. Socialstyrelsen (2007) betonar att samverkan ska präglas av ett konsekvent barnperspektiv. Det understryks i strategin att barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa ska få hjälp i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling. Vidare understryks att barn och unga ska erhålla skydd från samhället utifrån en helhetssyn, där barn och unga ska vara i fokus. Barnperspektivet förstärks genom att socialtjänsten har ett nära samarbete med barncentrerade verksamheter, exempelvis skolan (a.a.).

2.3.4 Styrning: förankring och regelverk

Flertal forskare och studier påtalar vikten av styrning. Danermark och Kullberg (1999) poängterar att tydlig styrning är en gynnande del i en fungerande samverkan; det gäller alla nivåer i en organisation, också på ledningsnivå. I Englunds (2017) avhandling framgår även att en tydlig styrning är en av de tre centrala förutsättningarna för en välfungerande samverkan på alla ledningsnivåer, även på den övergripande politiska och administrativa nivån. Viktigt är att ledningen inom skola och socialtjänst legitimerar samverkan på lägre plan och strävar efter uppföljning och utvärdering av samverkan. Verksamheterna bör ha en struktur för samverkan på ledningsnivåerna, vilket kan möjliggöra nödvändiga överenskommelser, bl.a. om ansvarsfördelning, samordnad uppföljning och utvärdering som genomförs av samverkan och effekterna av samverkan. Socialstyrelsen (2007) belyser vikten av att exempelvis socialtjänsten och skolan går samman och bygger in förutsättningar för långtgående samverkan. Likaså framgår i strategin vikten av att kontakterna mellan socialtjänst, skola och BUP sker smidigt, t.ex. som konsultation som rör barn samt återkoppling mellan verksamheterna. Möten och rutiner för gemensamma bedömningar mellan socialtjänst och skola är betydelsefulla för samverkan (Danermark, 2005; Socialstyrelsen, 2007).

2.3.5 Samsyn och kunskap om andra varandras uppdrag

Samsyn anses vara en av de centrala betingelserna för samverkan. Socialstyrelsen (2007) och flera studier pekar på och menar att för att samverkan ska fungera krävs det samsyn d.v.s. att socialtjänst och skola har en viss grad av gemensam bild av arbetet, gemensamma begrepp och gemensam problemförståelse. När flera aktörer ska reda ut ett problem uppstår behov av samsyn. Detta betyder inte att skillnader mellan professionellas olika uppgifter ska elimineras - olikheterna är snarare basen och styrkan i samverkan. Flera forskare och studier menar att samsyn syftar till tillit mellan de professionella. Därtill bör de professionella inom socialtjänst och skola känna att de har mandat och är tydliga när det krävs att den egna verksamhetens gränser tänjs. Det innebär att samsynen ska även inkludera ledningsnivåerna (Blomqvist, 2012; Danermark, 2005; Germundsson m fl. 2009; Germundsson, 2011; Socialstyrelsen, 2007, 2013). Vidare betonas vikten av att skolan och socialtjänsten har en gemensam kunskapsbas om skydds- och riskfaktorer och om vilka insatser som är effektiva för barns och ungas välmående. Socialtjänsten och skolan behöver också kunskap om varandras uppdrag, resurser och begränsningar. Germundsson (2011) och Englund (2017) betonar vikten av att

bättre kunskap om vars och ens arbetsområde således leder till ökad tillit till varandra, där tilliten främjar samverkan. Samsynen mellan socialtjänst och skola förutsätter kontaktytor och kommunikation. Ytterligare en viktig aspekt är att både socialtjänst och skola upparbetar goda professionella relationer, vilket anses främja samverkan (Blomqvist, 2012; Socialstyrelsen, 2007, 2013;). Vidare belyser Englund (2017) att medarbetarnas engagemang och motivation i samverkan är framgångsbärande, det gäller både chefer och ledning. (a.a.).

2.3.6 Kommunikation

Forskare nämner att god kommunikation är en betydande del av en framgångsrik samverkan och förutsättning för att forma gemensamma synsätt, klargöra roller och arbetssätt (Englund, 2017; Socialstyrelsen, 2007). Blomqvist (2012) lyfter i sin avhandling fram att förutsättningar som främjar samverkan mellan socialtjänst och skola är att professionella inom respektive verksamhet gemensamt diskuterar, fördelar uppdrag för att utveckla kollektiva värderingar och normerar arbetsmetoder och attityder (a.a.). I Eks m.fl. (2017) studie framhävs att arbetet med att hjälpa unga visar på att svårigheter i samverkan många gånger uppstår när den unge har komplexa behov, som inlärningssvårigheter, sociala svårigheter, missbruk och psykologiska besvär, som depression, ångest och neuropsykiatriska tillstånd. Detta innebär en risk att barn och unga ”faller mellan stolarna”. För att undvika detta krävs att de samverkande myndigheterna kommunicerar för att skapa kunskap om varandra. Förutsättningar som främjar samverkan är att verksamheterna har kunskap om varandras logik och kulturer. Detta uppfattas vara en förutsättning för att hjälpa ungdomar att må bättre (a.a.).

2.4 Aspekter som försvårar samverkan

2.4.1 Vagt formulerade målsättningar och oenighet om mål

I Blomqvists (2012) avhandling lyfts svårigheter fram som kan hämma samverkan. Hon menar att det råder vagt formulerade mål om samverkan. Det innebär att när flera olika professionella och flera organisationer samverkar föreligger en risk att respektive aktör har olika mål och likaså outtalade mål i samverkan. Outtalade mål kan leda till splittring, liksom upplevelsen av att samverkan inte leder till det man förväntat att uppnå (a.a.). Danermark (2005) beskriver i sin bok, *Samverkan - himmel eller helvete?* att vaga mål, oenighet om mål eller otydlighet orsakar en frustration bland samverkande individer och medför att samverkan mellan människor försvåras. Nordström (2016) lyfter i sin studie fram att i en samverkan, där

flertal aktörer deltar, uppstår olika uppfattningar, perspektiv och värderingar. Olikheter mellan professionerna i fråga om status, legitimitet, makt och inflytande bidrar till en del glidning mellan verksamheterna. Makt och statusrelaterade frågor kan leda till revirstrider mellan verksamheterna. Åtskilda målsättningar och kulturer inom verksamheterna kan försämra den professionella tillhörigheten och spela en avgörande roll (a.a.).

2.4.2 Olika regelverk, skilda kunskapstraditioner utgör svårigheter i samverkan

Blomqvist (2012) skriver att när olika organisationer möts i samverkan kan skillnader både i kunskapstradition och lagstiftning bli tydliga och utgöra hämmande faktorer. Axelsson och Bihari Axelsson (2013) lyfter fram att olika regler och föreskrifter kan betyda att de professionella har olika synsätt på klienter/patienter. Författarna menar att detta förstärks många gånger av olikheter i utbildningsbakgrund och kan leda till allvarliga kulturkrockar mellan professionella. Socialtjänsten och skolan styrs av ramlagar, vilka ger ett organisatoriskt och professionellt handlingsutrymme. Handlingsutrymmet skapar möjlighet att till en viss del göra olika tolkningar av organisationens mål och de professionellas uppdrag. Socialtjänsten och skolan har skilda kunskapstraditioner, vilket kan verka hämmande beträffande samverkan. Blomqvist lyfter fram BUP:s kunskapstradition inom hälso- och sjukvården som ett exempel och menar att dess uppdrag är att lindra och bota psykisk ohälsa, vilket är något annat än skolans kunskapstradition. Inom skolan består målgruppen av alla samhällets barn och ungdomar. SkolL styr verksamheten oavsett de ungas psykiska hälsa. Svårigheter i samverkan uppstår när organisationerna ska verkställa politiska beslut. Trots att samverkan är lagstadgad och samverkan uppmuntras är det svårt att få till stånd en kvalitativt fungerande samverkan. Olikheter i sekretess mellan skola och socialtjänst kan vara svåra att hantera i samverkan. Exempelvis kan BUP hänvisa till sekretesslagstiftningen när samverkansparter (skola och socialtjänst) påtalar bristen på information, medan socialtjänstens och skolans kunskapstradition kan innebära att sekretessen upphävs om barn och unga riskerar att fara illa (Blomqvist, 2012; Englund, 2017).

Den statliga utredningen *Se, tolka och agera – om rätten till en likvärdig utbildning* (SOU 2010:95) framhäver att samverkan mellan bl.a. skola och socialtjänst inte alltid fungerar väl, vilket kan bero av flera skäl. Ett tänkbart motiv är att socialtjänsten och skolan har otillräcklig kunskap om varandras uppdrag och möjligheter att agera inom regelverkets ramar (SOU 2010:95).

Följaktligen framkommer i Nordströms m.fl. (2016) avhandling att riktlinjer kring samverkan ibland är abstrakta och tolkas i enlighet med den egna aktörens uppfattning, d.v.s. att varje aktör tolkar in sin egen uppfattning om vad samverkan innebär. Alla medverkande konkretiserar ibland rekommendationer och preciserar oklara utformningar utifrån egna prioriteringar. Olika tolkningar om samverkansriktlinjer kan orsaka olika förväntningar kring den egna verksamhetens och andras roll i samverkan och detta kan därmed i längden mynna ut konkurrens mellan verksamheterna. Om samverkansparter är oeniga om vad deras verksamheter ska utföra inom sitt ansvarsområde, finns risk för domänkonflikt. Å andra sidan, vid hög grad av integration och enighet mellan verksamheterna kan det leda till s.k. domänkonsensus, som innebär konsensus om mål, uppfattningar och värderingar i fråga om hur samverkan ska äga rum (a.a.).

I en annan studie, av Germundsson (2011), lyfts fram att den negativa bild som lärare har av socialtjänsten inte är gentemot socialsekreterarna som individer, utan mot socialtjänsten som organisation. Vidare handlar föreställningarna om svårigheter gällande lagar, regelsystem och strukturer. Lärarna upplever de lagar om sekretess och andra regler som styr socialtjänstens arbete som negativa, eftersom de anser att det försvårar samverkansarbetet kring barn som far illa. När det handlar om socialsekreterarnas bild av lärarna är det mer individrelaterat (a.a.).

2.4.3 Vag ansvarsfördelning och olika förväntningar

Blomqvist (2012) belyser i sina studier av samverkan hur oklar ansvarsfördelning, vagt formulerade samverkansmål samt oenighet om fastställda mål har inneburit att samverkansprocessen försvårats. Det framgår att organisationer som arbetar med liknande arbetsuppgifter och med samma målgrupp behöver förtydliga sina rättigheter gentemot varandra för att klargöra sina roller och ansvarsfördelningen dem emellan. I samverkan där många olika professionella är involverade får ansvarsfördelningen en central roll när det gäller att klargöra vem som ska göra vad (a.a.).

Av den statliga utredningen SOU 2010:95 framgår att tillämplig lag är vag gällande ansvarsfördelningen för samverkan vilket därmed försvårar tolkningen av vem som har ansvaret för samverkan. I synnerhet gäller det SkoL och SoL. I den sistnämnda stadgas att socialtjänsten ska initiera samverkan, medan SkoL uttrycker att skolans samverkansansvar ska reduceras. Utredningen menar att det måste tydligt framgå av lagstiftningen att socialtjänsten inte behöver ta initiativet för att samtliga aktörer ska föreslå samverkan kring

utsatta barn (Blomqvist, 2012). Det framkommer att det tar lång tid innan samverkan kommer igång och att det råder oklarhet om ansvarsfördelningen för insatserna (a.a.).

Utredningen framhäver dessutom utifrån studier att skolpersonal uttrycker en frustration är deras uppgift att få hela vardagen att fungera för samtliga barn och detta bör ske med hjälp av andra aktörer som åtnjuter andra kompetenser. Vidare upplever skolan att bl.a. socialtjänsten ställer krav på att skolan ska ha ett behandlande uppdrag, något som lagstiftningen inte stödjer. Skolan efterfrågar mer öppenvårdsinsatser från socialtjänstens sida, som skolan kan anvisa familjer till. Detta bekräftas även från andra studier där skolpersonal efterfrågar mer stöd och avlastning från både socialtjänst och BUP (Blomqvist, 2012). Enligt utredningen försvåras även samverkan när det förekommer missuppfattningar om vad skolan kan åta sig i form av behandlingsansvar, något Skol inte säger något om. Vid det laget ges skolan ett utvidgat ansvar som inte finns i den nya skollagen. SOU (2010:95) lyfter fram att när det gäller området psykisk ohälsa är behandlingsansvaret otydlig. Samtidigt betonas i utredningen att skolans främsta uppdrag är kunskapsuppdraget och förebyggande hälsoinsatser, men inte behandlande uppdrag (a.a.).

Widmark m.fl. (2011) framhäver i sin studie att otydliga ansvarsområden, brist på engagemang och kunskap från någon eller flera aktörer och orealistiska förväntningar på andra parter har utgjort svårigheter i samverkan mellan socialtjänsten och skolan. Författarna menar att dessa förhållanden inte ledde till konstruktiva beslut för att förbättra barns och ungas situation (a.a.). I en studie av Enell och Denvall (2018) lyfts fram att samverkan mellan socialtjänst och skola som innefattar möten där kunskapen och förståelsen för de olika organisationernas ansvarsområden blir tydligare kan vara gynnande förutsättningar för såväl samverkan som för barn och unga själva. Hindren för ett sådant arbete kan vara att de professionella kan ha olika intressen, vilket kan skapa konfliktytor. En återkommande svårighet vid samverkan är att olika förväntningar på ansvar och uppdrag är vaga, eftersom specialisering har inneburit att professionella intressen genomsyrar verksamheterna och då behövs flexibilitet och behovsorienterat samarbete (Enell & Denvall, 2018). I en annan studie, genomförd av Nordström (2016), konstateras att skilda målsättningar och olika förväntningar är motverkande mekanismer för samverkan (a.a.).

I Blomqvists (2012) avhandling framgår utifrån en studie att organisationer som arbetar med sinsemellan liknande arbetsuppgifter och med samma målgrupp behöver förtydliga sina rättigheter gentemot varandra för att klargöra sina roller och ansvarsfördelning. I en

samverkan där många olika professionella är involverade får ansvarsfördelningen en central roll när det gäller att klargöra vem som ska göra vad och det är av stor vikt att tydliggöra fördelningen (a.a. och SOU 2010:95). Vidare visar forskningen att det råder oklarheter kring ansvarsfördelningen mellan organisationer som arbetar med närliggande arbetsuppgifter och som arbetar med samma målgrupp. Organisationerna behöver förtydliga sina befogenheter gentemot varandra för att göra olika roller och ansvarsområden tydliga.

I en rapport av Bergnehr (2014) framförs att när det råder oklarhet kring ansvarsområden och ansvarsfördelning uppstår samverkanssvårigheter. Skolan kan åläggas ett för stort ansvar för utredningar och behandlande insatser. Vidare menar Bergnehr att verksamheter som rör barn och unga ska utgå från barnperspektivet, d.v.s. vad som är bäst för barn och unga, och därför måste frågan alltid ställas om behov av samverkan föreligger och vilket syfte och mål samverkan ska ha.

2.4.4 Resursbrist

Blomqvist (2012) belyser i sin avhandling att samverkan om barn och unga med psykisk ohälsa som har svårigheter i skolan är ett viktigt område. Hon menar att en stor del av samhällets resurser investeras på denna målgrupp i form av insatser från BUP, socialtjänsten och från skolan, där skolan lämnar omfattande pedagogiska insatser för barnen via skolans elevhälsa. Det framgår att lagstiftning, offentliga utredningar och politiska riktlinjer för dessa organisationer pekar på att samverkan har stor betydelse genom att de professionella samverkar kring barn och unga med psykisk ohälsa (a.a.).

En studie, genomförd som en utvärdering av samverkansprocessen, av Germundsson m.fl. (2009) pekar på att en generell resursbrist i samhället och fragmentisering av verksamheten ställer till problem för barn som far illa och även försvårar samverkan. Författarna menar att det finns en risk för att verksamhetens avgränsningar går före barnets bästa. I Blomqvists (2012) och Englund's (2017) forskning framkommer likaså att resursfrågor ofta skapar svårigheter i samverkan. Det framhävs att samverkan tar tid och ekonomiska och personella resurser i anspråk, men att det också är ett sätt att få tillgång till de resurser i andra organisationers, som den egna organisationen saknar (a.a.). I utredningen framkommer också utifrån intervjuer att bland det som försvårar samverkan lyfts resursbrister fram. Skolan önskar mer tid och flexibilitet i sitt arbete för att kunna arbeta med elever som har omfattande behov. Skolan menar att med mer flexibilitet för lärartjänster, eftersom man har väldigt

mycket möten med kurator och socialtjänst, så får man utrymme och tid till alla möten (SOU 2010:95).

Vidare beskriver Blomqvist (2012) att inom människobehandlande organisationer upplevs arbetsbelastningen som hög och omfattande vilket anses försvåra samverkansmöjligheterna; inom dessa organisationer upplevs en hög arbetsbörda innebärande att de professionella inte hinner med sina arbetsärenden. Danermark och Kullberg (1999) menar att inom organisationerna bidrar känslan av att ha för mycket arbetsuppgifter kombinerat med att verksamheterna förutsätter prioritering till att det inte blir någon samverkan eller att denna får stå tillbaka.

2.4.5 Brist på återkoppling och kommunikation

Utredningen SOU 2010:95 lyfter fram att brist på återkoppling utgör ett hinder för samverkan. Det framkommer i utredningen att skolan uppger att de följer den lagstadgade anmälningsskyldigheten till socialtjänsten som regleras i 14 kap. 1§ SoL. Baserat på studier beskrivs i utredningen hur skolan kritiserar socialtjänsten för att den brister i återkoppling i anmälda ärenden. Enligt skolan så görs det flera orosstämningar till socialtjänsten, men man tycker inte att något händer och barnet fortsätter sin skola. Rektorer påtalar att de anmäler fall flera gånger utan att få information om vad som förekommer i fallet. I utredningen antecknas att frustration kan uppstå när information saknas då skolan gjort orosanmälningar. Det framgår att information inte nödvändigtvis ingår i begreppet samverkan; information är istället en del av samverkan. Enligt 14 kap. 1b § SoL bör den som gjort anmälan informeras om att utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår. Informationen ska på begäran lämnas till anmälaren om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att göra detta (14 kap. 1b§ SoL). Det innebär att om skolan ber om återkoppling efter en anmälan har gjorts har socialtjänsten enligt lag rätt att i delar återkoppla endast om den bedömer det nödvändigt.

Bergnehr (2014) menar också att det är tveksamt om socialtjänstens brist på återkoppling till en skola som gör en orosanmälan ska benämnas samverkan. Det är inte heller så att skolans skyldighet att anmäla oro om ett barn far illa eller riskerar att fara illa ska blandas ihop med samverkan. Om anmälningsplikten inte fungerar eller socialtjänsten underlåter att utreda ett fall, som senare visar sig vara allvarligt, handlar detta om brister i verksamheten, inte om brist

i att samverka (a.a.) I Germundssons (2011) studie framgår att ett av de växande problem som skolan upplevde i förhållande till socialtjänsten var framför allt bristen på återkoppling.

Bergnehr (2014) framhäver vidare i sin rapport att skolan har stor inverkan på samtliga barns och familjers liv genom barns skolplikt. Socialtjänsten möter däremot endast ett fåtal barn. Hos barn och familjer påverkas vissa av ingripanden eller erbjudanden om stöd. När det görs anmälan till socialtjänsten på grund av misstanke om att barn far illa leder det inte alltid till en utredning och en utredning leder inte ovillkorligen till en insats. Socialtjänsten överväger och vidtar åtgärder vid akuta behov och när något allvarligt inträffat, snarare än att förbereda tidiga insatser.

2.5 Sammanfattning av tidigare forskning

En stor del av svensk tidigare forskning, avhandlingar, forskningsrapporter och den statliga utredning som jag tagit del av beskriver vilka förutsättningar som krävs för att en välfungerande samverkan ska komma till stånd. En hel del beskrivningar av vilka aspekter som kan försvåra eller hindra samverkan dominerar. Flera forskare lyfter fram relativt likartade hinder och förutsättningar som i stort sett grundas på samma forskning och därför framkommer det samma aspekter på samverkan, även om det finns vissa skillnader. Forskning pekar på tre centrala förhållanden för framgångsrik samverkan: Styrning, samsyn och struktur. Forskningen har också pekat på främjande förhållanden avseende samverkanskunskap, kunskap om varandras uppdrag, samsyn, tillit och kompetens samt regelverk. Även medarbetarnas, chefernas och ledningens engagemang och motivation är förutsättningar för samverkan. Minskad tydlighet avseende ansvarsfrågor och beslutsfrågor, resursbrist och informationsbyte är enligt forskningen utmanande förhållanden. Ytterligare svårigheter vid samverkan är olika kunskapstraditioner, gällande lagar, vagt formulerade mål och sekretess. Även tidigare forskning betonar att barns bästa ska beaktas och bör sättas i fokus vid samverkan.

3.0 Teoretiskt ramverk

I föreliggande studie kommer begreppet samverkan att tillämpas med utgångspunkten att två verksamheter inom två olika organisationer ska verka tillsammans avseende barn och unga med psykisk ohälsa. I denna uppsats har jag valt att som bas ha ett samverkansteoretiskt fokus, närmare bestämt samverkansteori. Eftersom syftet med studien är att undersöka hur samverkan mellan socialtjänsten och skolan angående barn och unga med psykisk ohälsa ser ut i verkligheten utifrån hur personalen inom dessa två organisationer ser på sina upplevelser och erfarenheter kring samverkan. Mot bakgrund av tidigare forskning kring samverkan menar jag att samverkansteori lämpar sig för studiens syfte och frågeställningar och för att analysera den empiri jag samlat in.

3.1 Samverkansteori

Samverkan är ett begrepp som har börjat tillämpas alltmer under senare år, framför allt i takt med förändrings- och utvecklingsarbete inom den svenska välfärdssystemet. Samverkan har blivit en trend i det moderna välfärdssamhället. Inom områdena psykisk ohälsa och särskilt stöd till utsatta barn och ungdomar är behovet av samverkan särskilt tydligt (Axelsson och Bihari Axelsson, 2013). Samverkan kan förklaras som ett gränsöverskridande arbete mellan sektorer, organisationer eller professioner som åsyftar till att uppnå ett mål. Ett gränsöverskridande arbete innebär att de sammansatta insatserna för barn och föräldrar samordnas mellan de samverkande verksamheterna (Nordström m.fl. 2016).

Enligt många forskare har samverkan en bred definition. Danermark (2005) beskriver att samverkan står för något mer än det allmänna begreppet samarbete. Att samarbeta med andra gör man dagligen utan att man närmare tänker över det, vilket är en naturlig del av vår vardag. Danermark förklarar att hela det sociala livet bygger på samarbete mellan människor. Däremot innebär samverkan att man tillsammans med personer med annan utbildning, som är bundna till ett visst regelsystem och i en annan organisatorisk position, verkar gentemot ett gemensamt mål. Enligt Danermark är samverkan ”*medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte*” (ibid., s. 15). All form av samverkan har ett objekt – vi samverkar om något, menar

Danermark. Samverkan sker framför allt mellan personer som är utbildade för att arbeta med andra människor - i organisationer som socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård, som har samma syfte (Danermark, 2004, 2005; Germundsson, 2011). I detta sammanhang, med samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa, berörs professionella som är utbildade för att verka för människor i organisationer med samma syfte, exempelvis socialsekreterare och lärare. Axelsson och Bihari Axelsson (2013) definierar samverkan genom att vända på ordet och uttrycker att det handlar om att arbeta tillsammans, alltså att utträta eller åstadkomma något gemensamt. För att detta ska uppnås krävs det ett mått av gränsöverskridande arbete över professions-, organisations-, sektors- eller disciplinära gränser. För att få till stånd samverkan inom välfärdssystemet behöver man överskrida olika gränser (Axelsson och Bihari Axelsson, 2013).

3.2 Former av samverkan

Danermark och Kullberg (1999) lyfter fram att samverkan kan beskrivas på olika sätt beroende på hur verksamheten är uppbyggd. Samverkan kan indelas i fyra olika kategorier där den första kategorin är *kollaboration/samverkan* innebärande att myndigheter samverkar i vissa former kring vissa frågor, vilka är tydligt avgränsade. Samverkan utgör i denna indelning den mest komplexa formen då det inbegriper både samordning och samarbete som beslut inom respektive organisation samordnas med beslutfattandet hos samtliga inblandade aktörer. Besluten ska sedan implementeras och få genomslag inom och mellan de operativa verksamheterna. Med *kollaboration* avses att professionella som är specialister inom ett problemområde och som kommer från olika organisationer möts och samverkar med respekt bevarad respekt för varandras diverse kompetenser och olikheter. *Koordination eller samordning* som innebär att olika myndigheters insatser summeras till varandra för att åstadkomma bästa resultat. *Koordination* förutsätter ett förhållningssätt som betyder att verksamhetsgränser bevaras och att ärenden remitteras bland deltagarna från myndigheten. Detta kan förklaras att myndigheten överlämnar över ett ärende till andra, då de utfört det som faller inom ramen för deras arbetsansvar. Detta kan innebära exempelvis att deltagare inom socialtjänsten kan överlämna ärenden till lärare inom skola och på motsatt sett. Den tredje kategorin är *konsultation* som innebär att en yrkesgrupp från organisation, tex en specifik yrkesgrupp från en organisation såsom socialtjänst eller läkare gör tillfälliga insatser inom en annan organisation.

Slutligen *integration/sammansmältning* som betyder att två eller flera verksamheter slås

samman och samtliga eller de flesta uppgifter går över till att bli gemensamma. Integration eftersträvar att alla deltagare ska bekanta sig med allas uppgifter där varje deltagare ska bli generalist som syftar till att skillnader mellan deltagarna ska försöka minimeras. Innehållet i kollaboration kan därmed betecknas som gränsöverskridande och som (samverkan) utgör en mellanform (Danermark & Kullberg, 1999).

3.3 Strukturella- och kulturella hinder

Axelsson och Bihari Axelsson (2007) skriver att merparten av iakttagare är eniga om att det är svårt och besvärligt att åstadkomma en samverkan mellan olika myndigheter och organisationer inom välfärdssamhället. Samverkan kräver stora investeringar, dels i tid och energi, både för att etablera samverkan och för att upprätthålla den. Författarna lyfter fram att samhällsvetenskapliga forskningen inom välfärdsområden har identifierat olika hinder för samverkan. Det rör sig dels om *strukturella hinder* i de samverkande organisationerna eller i det omgivande samhället, dels rör det sig om *kulturella hinder* mellan organisationerna och deras professioner. Det finns många strukturella hinder för samverkan, bland de största handlar om regelsystem, som ofta faller tillbaka på olika lagar och förordningar som myndigheter underkastar sig. Andra strukturella hinder kan vara ekonomiska restriktioner, politiska direktiv, ekonomiska styrsystem med olika budgetar och ansvarsområden, administrativa gränsdragningar inom och mellan organisationer samt olika informationssystem.

Det finns också många kulturella hinder, som delvis hänger samman med de strukturella på så sätt att regelsystem ofta bidrar till att myndigheter ser på klienterna på olika sätt. Hindren förstärks av att de samverkande parterna har olika utbildningsbakgrund, språkbruk, attityder och värderingar, vilka kan orsaka allvarliga kulturkrock mellan de samverkande organisationerna Detta försvårar kommunikationen och samarbetet (Axelsson och Bihari Axelsson, 2007). Socialstyrelsen (2007) menar att samsyn framförallt hör samman med hantering av kulturella hinder i form av olika värderingar, språkbruk och kunskaps- och förklaringsmodeller. Samsyn handlar om en gemensam värdegrund och är beroende av framförallt vilja men också av kunskap. Det innebär att för att uppnå samsyn är en viss grad av gemensam problemförståelse nödvändig för att samverkan ska kunna fungera (a.a.).

Det framgår att grundläggande hinder uppstår till följd av skillnader mellan de samverkande parterna som kunskaps- och förklaringsmodeller, regelverk, ansvar, befogenheter m.m. Dessa olikheter kan utlösa spänningar och frustration vid samverkan. Följaktligen nämner forskning

och litteratur strukturella hinder i bl.a. vagt formulerade mål, oklar ansvarsfördelning, olika regelverk, asymmetrisk relation mellan de samverkande (olika kompetensnivåer, ansvar, makt och resurser), sekretessfrågor och stor arbetsbelastning (Socialstyrelsen, 2007; Axelsson och Bihari Axelsson, 2013).

När det gäller kulturella skillnader är det olikheter i professionella och organisatoriska kulturer, exempelvis olika kunskapstraditioner, olika språkbruk, attityder och värderingar som försvårar kommunikation och ett förtroendefullt samarbete. Skillnader i utbildningsbakgrund anses orsaka allvarliga kulturkrockar mellan professioner (Danermark, 2005; Axelsson & Bihari Axelsson, 2013). Som nämnts tidigare hänger kulturella hinder delvis samman med strukturella hinder - ett stort hinder för samverkan mellan organisationer och myndigheter är ett revirbevakande beteende. Detta beteende är ganska vanligt i de flesta organisationer. För människor handlar abstrakta revir om exempelvis organisatoriska enheter eller professionella kompetensområden, som gärna försvarar sitt verksamhetsområde. Revirtänkande förekommer inom de flesta organisationer, framför allt hos chefer. Revirbevakande förekommer också bland professionella grupper; som professionella försvarar de sina yrkesroller och synsätt gentemot andra professioner, vilket försvårar samverkan (Axelsson och Bihari Axelsson, 2007, 2013). Forskning om olika hinder pekar på att kulturella hinder är svårast i samverkan. Kulturella hinder leder många gånger till bristande kommunikation. Deltagare är osäkra i sina yrkesroller och det förekommer bristande tillit mellan samverkande individer. Det finns inte bara hinder i samverkan utan även risker med samverkan; samverkan tar mycket tid i anspråk, vilket kan gå ut över arbetet med klienterna. Mot den bakgrunden kan samverkan bli ett självändamål. En annan risk med samverkan kan vara att den matrisorganisatoriska strukturen innebära motstridiga förväntningar på de medverkande individerna där deltagare upplever lojalitetskonflikter gentemot sin hemorganisation (a.a.).

Samverkan har varit ett centralt och övergripande begrepp för studien eftersom den är relevant för studiens syfte och frågeställningar och den används som utgångspunkt i studiens resultatanalys. Det valet har gjorts eftersom samverkansteori syftar till att allmänt beskriva och förklara vad samverkan är och vilka förutsättningar den har. I studien har fokus varit samverkan mellan socialtjänst och skola. I studien används därför samverkanteoretiskt ansats i försöken att få en bredare beskrivning av olika typer av strukturella och kulturella faktorer som påverkar samverkan. De som möts i samverkan för att hjälpa barn och unga är olika professionella som är verksamma i skilda myndigheter och därför lyfts några aspekter kopplade till samverkansteori fram för resonemang om olika aspekter av exempelvis samsyn,

likartad tolkning av gemensamma mål, helhetssyn, kommunikation, skilda kunskapstraditioner, oklarheter kring ansvarsområden och ansvarsfördelning. Samverkan kan även beskrivas på andra sätt beroende på hur organisationer är uppbyggda. Framgångsrik kontra misslyckad samverkan bestäms av olika förhållanden och faktorer. Genom att använda samverkansteori kunde jag analysera det som framkommit inför resultatanalysen.

4.0 Metod

4.1 Val av metod

I en kvalitativ undersökning använder forskare sig av ord vid presentationen av sina analyser, medan kvantitativa forskare inriktar sig på en tillämpning av siffermässiga mätmetoder på det sociala livet. Inom kvalitativa undersökningar har intervjupersonernas perspektiv och uppfattningar avgörande betydelse för studien (Bryman, 2011).

Syftet är att undersöka socialtjänstens och skolans uppfattningar och erfarenheter kring samverkan avseende barn och unga med psykisk ohälsa och vilka aspekter som anses vara främjande kontra hindrande vid samverkan. För att besvara frågor och uppnå mitt syfte bestämde jag mig för att tillämpa den kvalitativa forskningsstrategin i syfte att få fram djupa svar vid analysen. Avsikten är även att jag vill skapa en förståelse för hur socialtjänsten och skolan samverkar i fråga om målgruppen.

4.2 Urval

Jag har valt en målinriktad urvalsmetod med två socialsekreterare från socialtjänsten och två lärare från skolan, vilket urval lämpar sig för studiens syfte och frågeställning. Ett målinriktat urval innebär att forskaren väljer ut intervjupersoner på ett strategiskt, inte slumpmässigt, sätt så att de samplade deltagarna är adekvata för de forskningsfrågor som formulerats (Bryman, 2011). Valet av de två verksamheterna gjordes utifrån att yrkesprofessionerna där torde ha kunskap och erfarenhet om barn och unga med psykisk ohälsa och av det område som undersöks och för att kunna jämföra likheter och skillnader mellan socialtjänstens och skolans uppfattningar och erfarenheter om samverkan kring målgruppen. Jag strävade också efter att säkerställa att personerna och verksamheterna är relevanta för förståelsen av den sociala

verkligheten. Kriterier för urval av respondenter var att jag skulle välja ut två respondenter från respektive verksamhet som arbetar med barn och unga med psykisk ohälsa och som även medverkar i samverkan och har kunskap och erfarenhet av det området som skulle undersökas i syfte att få ett brett perspektiv på samverkan (Bryman, 2011).

4.3 Intervjuer

För att samla in empirin valde jag att utgå från det kvalitativa angreppssättet som metod och tematiska semistrukturerade intervjuer eftersom fokus ligger på hur samverkan sker mellan socialtjänsten och skola kring barn och unga med psykisk ohälsa och samtidigt säkerställa ett visst minimum av jämförbarhet i intervjuandet.

Genom semistrukturerade intervjuer eftersträvade jag att få fram intervjupersonernas uppfattningar och beskrivningar av hur samverkan ser ut mellan socialtjänsten och skola kring målgruppen. Genom semistrukturerade intervjuer har intervjuaren en s.k. intervjuguide (se bilaga 2) där specifika teman berörs. Intervjuaren ska måna om flexibilitet i frågornas ordningsföljd, men frågorna behöver inte komma i samma ordning som i intervjuguiden Bryman (2011). Intervjupersonerna har stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt, även om jag kan ställa kompletterande frågor till det som jag uppfattar vara väsentliga svar. Tonvikten läggs även på det intervjupersonen upplever vara viktigt som förklaring till och förståelse av händelse, mönster och beteenden. Men det är intervjuaren som ska göra tolkningen av den sociala verkligheten (Bryman, 2011).

4.4 Tillvägagångssättet

Med hänsyn till den korta tiden till förfogande för studien har undersökningen genomförts i två olika kommuner med verksamheter som var tillgängliga och villiga att delta i undersökningen. Detta skedde via en kontakt som vidarehänvisade mig till intervjupersonerna. Kontakten med intervjupersonerna skedde först genom mail och sedan via telefon där jag beskrev min utbildning och syftet med intervjun och undersökningen och att det rörde sig om ett examensarbete.

Det blev alltså fyra respondenter varav två socialsekreterare och två lärare som arbetar med barn och unga med psykisk ohälsa. Tanken var att få fram deras upplevelser och perspektiv

kring samverkan och om vilka svårigheter och förutsättningar som uppstår. Jag valde att fokusera på ett mindre urval respondenter för att få en djupare förståelse och kunskap kring deras erfarenhet av samverkan. Vid valet har jag inte utgått från ålder, kön, eller yrkeserfarenhet utan från att respondenterna förväntades kunna besvara studiens frågeställning och syfte. Informationsbrev och samtyckeskrav skickades till respektive intervjuperson via mail där jag poängterade vikten av att intervjuerna ska bygga på frivillighet och samtycke. I samråd med min handledare bestämde jag inför genomförandet att undersöka möjligheten att genomföra intervjuer på plats hos respektive verksamhet. Redan innan mitt inledande möte fick jag godkännande från och tid hos vederbörliga verksamheter att åka dit och genomföra mina intervjuer. Det innebär att respondenterna fick välja och bestämma plats och tid för genomförandet av intervjuerna. Innan intervjuerna bestämdes att de skulle ta ca 45–60 minuter. Jag fick ett skriftligt intressesvar via e-post och sms från både socialsekreterare och lärare.

I samband med intervjuerna med socialsekreterare och lärare informerade jag muntligen om att intervjuerna skulle komma att spelas in och jag försäkrade deltagarna om att deras svar skulle vara och förbli konfidentiella och anonyma och att även om intervjuerna bygger på frivillighet deltagarna kunde avbryta vid konstigheter eller om de skulle känna osäkerhet om frågorna. Intervjuerna skedde i både socialtjänstens och skolans lokaler. Efter att jag fått godkännande att spela in gjordes inspelningen med min mobiltelefon. Vid genomförandet av intervjuerna utgick jag från intervjuguiden och varje intervju varade mellan ca 30 och 40 minuter.

Efter genomförandet av intervjuerna ombads deltagarna vid båda intervjutillfällena att skriva under samtyckeblanketten. Hädanefter transkriberade jag de inspelade intervjuerna. Jag var medveten om att inspelningen och transkriberingen är ett mycket tidskrävande tillvägagångssätt. Bryman (2011) belyser hur kvalitativa forskare brukar spela in och transkribera och han menar att ett sådant tillvägagångssätt medför fördelar genom att det förbättrar vårt minne och tolkningar av det som respondenterna uttrycker under intervjun, och att det underlättar en noggrann analys av vad respondenterna har uppgett. Vidare kan forskaren göra upprepade genomgångar av respondenternas svar. Inspelningen leder till att informationen blir offentlig vilket gör att andra forskare kan granska materialet. Tillvägagångssättet kan på så sätt säkerställa att analysen inte har påverkats av forskarens värderingar eller fördomar och man har möjlighet att bemöta anklagelser om motsatsen

(Bryman, 2011). Avslutningsvis frågade jag intervjupersonerna om de hade nån specifik fråga eller om de ville tillägga något kring intervjuguiden och materialets användning.

4.5 Forskningsetiska ställningstaganden

När det handlar om människor eller uppgifter överlämnade om människor blir de föremål för studien bör etiska övervägande tillämpas. Vetenskapsrådet (2017) och Bryman (2011) lyfter fram att inom all forskning som rör människor är det av stor vikt att etiska aspekter tillämpas för att de medverkande inte ska utsättas för skada eller skadas. Syftet är att respondenterna ska i största möjliga mån skyddas från skador eller kränkningar i samband med deras deltagande i undersökningen. Etiska frågor aktualiseras vid olika skeden under en samhällsvetenskaplig undersökning. Det innebär att forskaren ska förhålla sig till fyra grundläggande etiska principer, nämligen frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet för de personer som är direkt inblandade i undersökningen. I föreliggande studie använde jag mig av en kvalitativ forskningsmetod och därför är det viktigt att beakta informanternas integritet.

I min studie har jag valt att utgå från Brymans (2011) etiska aspekter och Vetenskapsrådets (2017) riktlinjer för god forskningssed. I studien har jag försökt att förhålla mig till en god vetenskaplig kvalitet och god forskningsetik genom att tillämpa de fyra grundläggande forskningsetiska principerna innefattande informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav. Vetenskapsrådet (2017) nämner att vissa etikkrav kan försvåra undersökningens kvalité genom att den tar längre tid att genomföra, att den kostar mera och att möjligheten att nå fram till ny och värdefull kunskap kan försvåras.

Undersökningen bedömdes i samråd med handledaren inte kräva en s.k. etikprövning eftersom urvalet i studien berörde anställda inom socialtjänsten och skolan och således behandlade respondenternas arbete, vilket inte innefattade känsliga personuppgifter om den medverkande personalen.

5.0 Resultat & analys

I följande avsnitt presenteras resultatet av de data som samlats in från intervjuerna med aktörerna inom socialtjänst och skola. Framställningen följer de teman som har framkommit i materialet: skolan och socialtjänstens samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa samt förutsättningar och svårigheter med samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa. Varje huvudtema följs av underteman.

Allt material har transkriberats innan jag gjorde analysen. De fyra personer jag intervjuade arbetar på två olika kommuner. Två arbetar inom socialtjänsten och två på en resursskola. Intervjupersonerna arbetar med bl.a. målgruppen. Jag kommer att redogöra för en analys av resultatet utifrån teori och tidigare forskning. I studien har jag använt mig av tematisk analys som tillvägagångssätt genom att de transkriberade intervjuerna återges ordagrant och därefter har antecknats de olika teman som kommer fram ur data. Genom tematisk analys har jag funnit olika teman och underteman. De två huvudtemana som framkom var skolans och socialtjänstens samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa samt förutsättningar och svårigheter med samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa. Varje huvudtema följs av underteman, vilka kan kopplas till studiens syfte och frågeställningar.

5.1 ”Att man samverkar tillsammans mot ett gemensamt mål och arbetar utifrån en helhetssyn - förutsättning för samverkan”

Merparten av informanterna i min studie ställde sig positiva till samverkan och uttrycker att samverkan som rör barn och unga med psykisk ohälsa är nödvändig. Vidare menar intervjupersonerna att mer samverkan är viktigt för att möta barns och ungas komplexa behov.

Sammantaget uppvisas en enighet av respondenternas erfarenhet och upplevelser av att samverkan har stor betydelse för barns och ungas hälsa och den bidrar till en gynnsam skolutveckling och leder till effektivare hjälp och stöd för målgruppen. Det framkommer även att när socialtjänsten och skola är samstämmiga och deras perspektiv och synsätt hakar in i varandra blir det underlättande och effekt i samverkan. Intervjupersonerna uppger även parterna tillsammans verkar för ett uppnå ett mål som avser barn och unga och även arbeta utifrån en helhetssyn. Vidare menar intervjupersonerna från socialtjänsten att behöver arbeta utanför sina gränser, vilket kan relateras till teorin utifrån Axelsson och Bihari Axelsson (2013) förklaring att företeelsen samverkan enklast förklaras genom att vända på ordet, och att samverka då består i att *verka samman* med andra genom att åstadkomma eller uträtta något gemensamt. Gemensamma målet kan dock endast uppnås om ett visst mått av gränsöverskridande sker över organisationens gränser. Detta kan illustreras med följande citat från intervjuerna:

” För mig är samverkan samarbete, att man försöker tillsammans nå bästa mål. Försöker tillsammans se vad kan du göra, vad kan jag göra och så hjälps vi åt och gör det som, vi gör det vi är bäst på”(Lärare1)

Respondenten menar att samverkan utgörs av ett samarbete där summan eller resultatet av arbetet utgörs av vars och ens insats grundad på vad var och en är bäst på utifrån vars och ens kompetens.

Samverkan, ehm... ja det e ju ett centralt begrepp inom socialtjänsten. Vi måste samverka och jag tror att hela vårt arbete faller om vi inte gör det. Det är så pass viktigt att vi får ju en helhetssyn när vi samverkar, vi får med alla delarna, det blir mycket bättre för barnet... - (Socialsekreterare 1)

Här framhäver respondenten att med samverkan försöker man tillsammans med socialtjänsten arbeta mot ett gemensamt mål. Likaså menar respondenten att en fungerande samverkan förutsätter att de professionella, som har olika kompetenser, hjälps åt för individens bästa och för att uppnå det önskade resultatet. Respondenterna betonar även vikten av att båda verksamheterna samarbetar och utifrån en gemensam helhetssyn kring målgruppen. Resultaten kan kopplas till teorin att professionella från samma eller olika organisationer samverkar mot ett särskilt syfte för att uppnå ett mål. Danermark (2005) beskriver att samverkan står för att man tillsammans med andra, ofta personer med annan utbildning som

är bundna till ett visst regelsystem och i en annan organisatorisk position, arbetar mot ett gemensamt mål (Danermark, 2005). Socialstyrelsen (2007) belyser att en välfungerande samverkan formas med hjälp av avtal i form av formella överenskommelser mellan skola och socialtjänst om gemensamma mål.

”Att man arbetar tillsammans olika personer runtomkring med olika yrkesroller arbetar tillsammans kring samma person då mot samma eller mot ett gemensamt mål”

(Socialsekreterare 2)

I fråga om en gemensam målbild betonade samtliga respondenter att det är av stor vikt att alla har ett gemensamt mål för barn och unga med psykisk ohälsa. Detta är i enlighet med studier i tidigare forskning, där många forskare framhåller att gemensamma och tydliga mål är viktiga förutsättningar för samverkan. Viktigt är också att verksamheterna kartlägger målgruppens behov, liksom att de definierar den gemensamma målgruppen, (i detta sammanhang alltså barn och unga med psykisk ohälsa) (Socialstyrelsen, 2007; Englund, 2017). Det råder stor enighet bland respondenterna att gemensamma mål är förutsättning för samverkan och att barn och unga ska vara i fokus vid samverkan. Samtliga intervjuade betonar att samverkan ska utgå från barnperspektivet och en helhetssyn. Ovanstående resultat kan kopplas till tidigare forskning av vilken framgår att en helhetssyn måste anses vara en betydelsefull del i det som samverkan avser. I Englunds (2017) studie framgår vikten av att verksamheter utgår från en helhetssyn avseende klienters enskilda behov kontra stöd inom området psykisk ohälsa. Det kan även analyseras utifrån Socialstyrelsen (2007) som antecknar att en helhetssyn innebär att barns och ungas hemsituation, relationer, skolsituation, fritid och fysiska och psykiska hälsa bör ses i ett sammanhang samt att insatserna utformas utifrån en helhetsbedömning.

” med hela deras liv liksom, det är ju kosten och sömnen och familjen och stödet hemma. Har man några vänner, vad äter man, vad gör man och så skolan och allting liksom vävs ihop så det går ju inte fixa en liten sak hemma och så kommer skolan jättebra fixa en sak i skolan så kommer det funka jättebra hemma utan det är just där det krävs att man ser helheten och att man jobbar med helheten för att det ska ske nånting...”(Lärare1)

Ovanstående resultat kan kopplas till tidigare forskning där det framgår att helhetssyn anses vara en betydelsefull aspekt kring det som samverkan avser, i det avseendet barn och unga med psykisk ohälsa. Det framgår i Englunds (2017) studie vikten av att verksamheter utgår

från en helhetssyn avseende området psykisk ohälsa på klienters enskilda behov kontra stöd. Det kan även analyseras utifrån Socialstyrelsen (2007) som skriver helhetssyn innebär att barns och ungas hemsituation, relationer, skolsituation, fritid samt fysiska och psykiska hälsa bör ses i ett sammanhang samt att insatserna utformas utifrån en helhetsbedömning.

5.2 "Samsyn och kommunikation är förutsättningar för samverkan"

Samsyn och kommunikation ansågs som främjande aspekter. Intervjupersonerna betonar vikten av att socialtjänsten och skola har en gemensam målbild av barn och unga. Man menar även att samsyn, kommunikation och respekt för varandras perspektiv och kompetenser är förutsättningar som främjar samverkan emellan de och att de tillsammans får en bredare problemförståelse och det blir bättre att hitta lösningar i svåra situationer. Sammantaget tyder resultatintervjuerna på att det råder en enighet om att samsyn och kommunikation är betingande för samverkan mellan parterna. Intervjuresultaten kan knytas an till teorin där det beskrivs att kollaboration innebär att professionella som är experter inom ett visst område och som kommer från olika organisationer träffas och samverkar med respekt för varandras skilda kompetens och olikheter Danermark och Kullberg (1999).

"...utan vi faktiskt tillsammans för att det kan också vara som vi lägger ihop våra två bilder av eleven så får vi en mycket större bild och då är det lättare, de, alltså socialtjänsten kan ju säga saker som gör att bara va, aha, nu förstår vi och då kanske vi säger nåt i skolan som kan hjälpa och vi säger nåt till de som gör att de förstår... okej, det här måste vi gå in och hjälpa de med så att man får ju en bredare bild...(Lärare1)

Den här intervjuade pekar på hur de olika organisationernas olika kompetenser medverkar till en bredare bild av eleven. Hen beskriver ett stegvis utbyte av olika erfarenheter, en säger si, en lägger till så och tillsammans kommer man fram till en punkt där man kan tillsammans eller var för sig kan agera och hjälpa varandra och eleven (får man förutsätta).

Ovanstående resultat kan kopplas till teorin att samsyn handlar om en gemensam värdegrund och är beroende av framförallt vilja men också kunskap. Det innebär för att uppnå samsyn är en viss grad av gemensamma problemförståelser nödvändig för att samverkan ska kunna fungera (Socialstyrelsen, 2007).

Så här fortsätter en socialsekreterare på samma tema:

"... allting blir så mycket smidigare när man har en samsyn och när man samverkar och jag

tycker att i och med att det e en så central del i vårt arbete så hade vi inte klarat av oss utan att samverka, det hade inte gått. ”...ja kommunikation framförallt, både gällande oss och föräldrar och också barnen... Jaja samverkan det bidrar till, e ju att det underlättar för barnet, det blir en bättre planering” (socialsekreterare1)

Respondenterna framhäver i denna kategori att kommunikation underlättar för de samverkansparter att få en gemensam målbild av en situation och dess lösning. Här betonas att öppendialog och kommunikation mellan socialtjänsten och skola är en förutsättning för en fungerande samverkan således underlättar samverkan. Respondenterna uttrycker även att man har samsyn på barn och unga och på samverkan, man menar det är viktigt att parterna har kännedom om varandra och deras kompetens inom sitt respektive ansvarsområde. Resultaten ovan kan kopplas till tidigare forskning som konfirmerar och påtalar för att samverkan ska fungera krävs det samsyn, dvs att socialtjänsten och skola har en viss grad av gemensam bild av arbetet, gemensamma begrepp samt gemensam problemförståelse (Danermark,2005; Blomqvist, 2012). således bidrar till tillit mellan de professionella. Samsyn förutsätter god kommunikation, kontaktytor och att samverkansparterna upparbetar goda professionella relationer. Samsyn anses vara en av de centrala betingelserna för samverkan (Socialstyrelsen, 2007).

5.3 ”Brist på återkoppling, information och kommunikation- försvårar samverkan mellan oss”

Lärarna i min studie uttrycker att socialtjänsten brister i de informella kontakterna. Man menar att information och kommunikation mellan socialtjänsten och skola inte är på samma nivå. Lärarna upplever och uttrycker sin besvikelse gentemot socialtjänsten då den brister i återkoppling sedan en orosanmälan gjorts och de inte blir informerade om att en utredning har påbörjats, hur länge en utredning pågår eller om den lagts ner. Man tycker att skolan gör oändligt många orosanmälningar, men att det inte sker något. De uppger att de förser socialsekreterarna med information men att de inte får något tillbaka. Kanske, uttrycker man, kan det bero på socialsekreterarnas engagemang, erfarenhet eller vilja. Lärarna anser att socialsekreterarna tycks ha för lite tid och att de brister i informationen kring vem som kommer att ta över barns och ungas ärenden och ge en återkoppling till lärarna. De betonar vikten av att mer information om socialsekreterares arbetssätt och återkoppling bör lämnas dem.

Socialsekreterarna för fram vikten av kommunikation och betydelsen av att föra en dialog

med lärarna för att få ett enat synsätt kring målgruppen. I intervjuerna med socialtjänstens folk framhåller de vikten av kommunikation som en främjande förutsättning för samverkansarbete, samt att man gemensamt diskuterar med skolan trots att man har olika synsätt när det gäller att rama in problemet. Dock lämnade socialsekreterarna en annan bild än lärarna.

”Man har ju ingen aning om det och ibland vet jag inget om ett ärende har lagts ner eller om något svar, att hur länge en utredning kommer ske osv, alltså bristande återkoppling. Och ofta får vi gensvar som att vi har fått in anmälan och vi kontaktar er. I vissa fall så får man själva söka upp de och skriva att jag sände detta för ett x antal veckor sen vart tar det vägen och vem är min handläggare.” (Lärare2)

Läraren är inte nöjd med samverkan med socialtjänsten och verkar egentligen missnöjd med det mesta. Skolan efterlyser information och menar att man måste jaga efter information och uppgifter själv om man ska få reda på vad som hänt i ett ärende.

Citatet ovan illustrerar lärarens frustration gentemot tjänstemän inom socialtjänsten och läraren efterlyser, då skolan gjort en orosanmälan, besked från eller uppföljande möte med socialtjänsten om vilka åtgärder som vidtagits i anledning av anmälan och vad skolan förväntas kunna bidra med i form av hjälp eller stöd fortsättningsvis. Läraren är också bekymrad över att det brister i kontinuitet hos socialtjänsten vid deras överlämningar internt i ett ärende vilket försvårar kommunikationen mellan socialtjänst och skola. Resultaten bekräftar till stor del tidigare forskning om förhållande som försvårar samverkan. Detta är i likhet med utredningen (SOU 2010:95) som framhäver utifrån studier att skolan uttrycker frustration och kritik gentemot socialtjänsten för bristande återkoppling i ärenden som anmälts. Även i Germundssons (2001) studie framhävs att brist på återkoppling är ett växande problem som skolan upplevde vid samverkan med socialtjänsten.

”Ibland gör vi orosanmälningar i oändlighet och det händer ingenting, så att det beror väldigt mycket på, jag tror att det är delvis, alltså vem får jag kontakt med, hur mycket erfarenhet har den och hur mycket vill alla andra runt om jobba så att vi alltid försöker ha mycket kontakt med socialtjänsten och försöker samarbeta... Man kanske inte har tillräckligt mycket med information om varandras insatsmöjligheter, hur man ska beskriva det så tror jag att samverkan ibland blir mycket svårare, faktiskt” (Lärare 1)

Den här läraren beskriver också ett missnöje med samverkan men tror att återkopplingen är

beroende av vem man har med att göra med hos socialtjänsten och vilken erfarenhet vederbörande har. Även om ambitionsnivån är hög så kan det finnas för grunda kunskaper på ömse sidor om vilka möjligheter man har att göra en insats och vilka dessa insatser kan vara. Detta kan tolkas och analyseras utifrån Axelsson och Bihari Axelsson (2007) som menar att det är svårt och besvärligt att åstadkomma en samverkan mellan olika myndigheter och organisationer. Samverkan kräver stora investeringar dels i tid och energi, både för att etablera samverkan och för att upprätthålla den, vilket tyder i citaten ovan.

... ”jag tror att det viktiga är att man pratar...” (Socialsekreterare 1)

...det blir ju lättare att få en gemensam bild också. Det blir ju lättare iallafall om man pratar med varandra och de e lättare att uppnå en gemensam bild av situationen” (Socialsekreterare 2)

Båda socialsekreterarna betonar vikten av att prata, att kommunicera med varandra för att härigenom skapa en gemensam bild av situationen medan motsatsen gör det svårare att samverka.

5.4 ”Skilda kunskapstraditioner, olika synsätt och regelverk försvårar samverkan”

Som hindrande faktorer lyfts okunskap gällande de professionellas perspektiv och synsätt. Respondenterna menar att de kan ha olika synsätt gällande utredningar och stöd och att man måste ha kunskap om varandras kompetenser, roller samt om uppdrag och ansvarsområden. Socialsekreterarna anser att man kommer från olika kunskapstraditioner och har olika synsätt och arbetsområden och pekar på att det råder skillnader i regelverk, eftersom socialtjänsten och skolan styrs av olika lagar och har olika rutiner att förhålla sig till, vilket skapar krockar mellan verksamheterna. Lärarna upplever en frustration beträffande de stöd och insatser socialtjänsten erbjuder; skolan efterfrågar mer stöd och fler utredningar från socialtjänstens sida gällande barn och unga med psykisk ohälsa. Lärarna menar också att man har olika synsätt på problemen. Medan socialsekreterarna uppger att deras kunskapstradition och arbetssätt skiljer sig från skolans, även att de inte har ett gemensamt synsätt vid insatser. Man menar att skola efterfrågar åtgärder, utredningar som förväntas leda till insatser då socialtjänsten inte övervägt eller valt att prioritera.

”Man kommer från olika synsätt, man har olika fält och de ska man då försöka jobba kring och att man har olika rutiner tänker jag, och jobbar lite på olika sätt. Även om man kan tänka

att skola då och socialtjänsten e lite lika i arbetssätt så kan det ändå skilja sig och det kan då försvåra i samverkan. För att då skolan har en lag eller några lagar att förhålla sig till och vi har några lagar att förhålla oss till så kolliderar det lite ibland... (Socialsekreterare 2)

Den här socialsekreteraren lyfter problemet med att samverkan försvåras av att skola och socialtjänst styrs av olika regler med olika syften och ibland blir det då regelkollisioner, reglerna är inte samordnade. Man kommer från olika miljöer som har genererat olika synsätt och då hjälper det inte att man kanske i grunden har samma arbetssätt. Resultaten kan analyseras utifrån Axelsson och Bihari Axelsson (2007) som beskriver att strukturella hinder är bland de största hinder och som handlar om regelsystem, som ofta faller tillbaka på olika lagar och förordningar som myndigheter är underkastade, även att regelsystemen ofta leder till olika sätt att se på klienten eller eleven.

”Vi har inte en samsyn, när vi har liksom olika syner på saker o ting, för att dem har ju deras profession o deras utgångspunkt, medans vi kanske har en helt annan. Det vi istället kanske har säkerhetstänk, eller vi tycker nånting är viktigare att vi har olika syner helt enkelt”
(Socialsekreterare 1)

Respondenten är klar över att skola och socialtjänst ser olika på saker och ting, yrkesbakgrunden är inte densamma och då får man inte någon samsyn. Man prioriterar kanske olika – för socialtjänsten har kanske säkerhet som prio ett. Detta kan analyseras utifrån Axelsson och Bihari Axelsson (2007) som påtalar att det finns många kulturella hinder, som delvis följer samman med de strukturella, hindren förstärks av att de samverkande parterna har olika utbildningsbakgrund, språkbruk, attityder och värderingar, som kan orsaka allvarliga kulturkrock mellan de samverkande organisationerna, vilket försvårar kommunikationen och samarbetet.

Sammantaget framkommer av citaten att parterna har olika regelverk att förhålla sig till. Socialtjänsten och skola har olika lagar och kunskapstraditioner som kan leda till krock som försvårar samverkan. Man har olika syn och bilder på klienters situation. Detta kan relateras till Blomqvist (2012) som belyser att när olika organisationer möts i samverkan kan skillnader i regelverk och kunskapstraditioner bli tydliga, vilket kan försvåra samverkan. Axelsson och Bihari Axelsson (2013) klargör att olika regler och föreskrifter kan innebära att de professionella har olika synsätt att se på klienten. Resultaten kan analyseras utifrån samverkansteorin som beskriver att de strukturella hindren kan handla om att de samverkande

verksamheterna har olika regelverk, ansvarområden och gränsdragningar. Regelsystem kan ofta leda till olika sätt att se på klinten (a.a.).

”Vi har inte en samsyn, när vi har liksom olika syner på saker o ting, för att dem har ju deras profession o deras utgångspunkt, medans vi kanske har en helt annan. Det vi istället kanske har säkerhetstänk, eller vi tycker nånting är viktigare att vi har olika syner helt enkelt”
(Socialsekreterare 1)

”...och sen samverkan kan faktiskt ibland också problematiseras av att man har två olika bilder av den här eleven som man samarbetar kring och då har vi haft lite med att, ofta vi känner de eleverna jätte väl här, alltså de är runt oss, vi är med dem hela tiden, alltså från att dem kommer till oss tills dem går hem så dem är inte själva en enda sekund och då kan det vara så att det har varit svårigheter” (Lärare 1)

Bristen på samsyn är ett problem. Det grundas i olika erfarenheter. Den enes bild av en ung människa med problem grundas på djup och långvarig personlig kännedom i en yrkesroll. Den andres bild grundas inte på samma erfarenhet, kännedom eller yrkesroll och i de olika utgångspunkterna finns en konflikt som påverkar samverkan på ett negativt sätt. Detta kan tolkas utifrån Axelsson och Bihari Axelsson (2007) som menar att när det rör om kulturella skillnader är frågan om olikheter i professionella och organisatoriska kulturer, exempelvis olika kunskapstraditioner och värderingar som försvårar kommunikation och ett förtroendefullt samarbete.

”Jag vet ju egentligen inte alls hur deras upplägg ser ut, sen kan de ju så klart inte säga vad de pratat om med familjen eller barnet med i alla fall få veta att de har varit där. Man vill veta vad de har för regler kring samverkan och var går gränsen med vad jag som lärare kan göra och var går gränsen för de och var slutar ert uppdrag och vart börjar det” (Lärare 2)

Respondenten pekar på att hen inte har någon kunskap eller information om vad socialtjänstens arbetssätt innebär för upplägget mot den unge. Hen pekar också på ett särskilt problem, som är regelbaserat, nämligen att socialtjänstens sekretessregler inte medger den informationsdelning som annars hade kunnat underlätta samverkan. Känslan för när gränsen för den enes ansvarsområde slutar och den andres tar vid blir lidande. Detta kan tolkas att skola uttrycker kritik mot socialtjänsten som organisation. Resultaten kan knytas an till en forskning, av Germundsson (2011) som lyfter fram att den negativa bilden som skolan har är inte mot socialsekreterare som individer, utan socialtjänsten som organisation. Författaren

menar att föreställningen handlar om svårigheter lagar, regelsystem och strukturer. Lärarna i Germundssons studie upplever att lagar som sekretess och andra regler som styr socialtjänstens arbete som negativa eftersom skola anser att det försvårar arbetet i samverkan kring barn som far illa (a.a.).

5.5 "Olika förväntningar och bristande kunskap om varandras ansvarsområden försvårar samverkan mellan oss"

Lärare gör gällande att det finns olika förväntningar på varandra och menar att socialtjänsten förutsätter och ställer orealistiska förväntningar på arbetsuppgifter som skolan absolut inte kan genomföra, vilket leder till krockar och svårigheter att samverka. Man menar att skolan inte har den bemanningen och de resurser som socialtjänsten förväntar sig. En lärare uttrycker att det föreligger en otydlighet kring socialtjänstens och skolans ansvarsområden och uppdrag och menar att socialtjänsten är otydlig med sina arbetsuppgifter och ansvarsgränser, och vidare att det råder osäkerhet kring respektives roller, dvs vem som ska göra vad och var gränsen går. Från socialtjänstens sida anser man att det är viktigt att respektera varandras professioner och att skolan inte överskrider gränsen till socialtjänstens område. En socialsekreterare menar att något som orsakar svårigheter är när skolan tar sig befogenheten att peta i socialtjänstens uppdrag eller i sättet de ska erbjuda insatser. Socialsekreteraren menar att skolan har sitt uppdrag och ansvarsområde och socialtjänsten tar sig inte rätten att fingra på hur skolan ska bedriva sin undervisning. Och på motsvarande sätt vill inte socialtjänsten att skolan kommer in och petar i deras arbete.

"...att man kanske förutsätter att vi förutsätter att socialtjänsten kan hjälpa till med vissa saker, de förutsätter att vi gör vissa saker som vi absolut inte kan göra och det blir det liksom ibland en krock och det blir det liksom ingen samverkan att de kan förutsätta..." (Lärare1)

Den här läraren tycks hysa en viss irritation över att socialtjänsten ibland tycks förvänta sig att skolans personal har möjlighet att vidta eller har kompetens för åtgärder som skolan inte har och att socialtjänsten inte har riktig förståelse för skolans situation i sammanhanget och att det blir krockar när socialtjänsten, felaktigt, bara utgår från att något är skolans bord och att skolan ska verkställa. Å andra sidan inser respondenten att skolan ibland inte heller har helt klart för sig var socialtjänstens ansvarsområde upphör och skolans tar vid. Resultaten ovan kan anslutas till Blomqvist (2012) forskning som bekräftar att det råder oklarheter kring

ansvarsfördelningen mellan organisationerna som samarbetar med närliggande arbetsuppgifter och som arbetar med samma målgrupp. Forskningen påtalar att organisationer som arbetar med liknande arbetsuppgifter och med samma målgrupp behöver förtydliga sina rättigheter gentemot varandra för att klargöra sina roller och ansvarsfördelning (a.a.).

De har ju deras ansvarsområden och vi har våran och det e viktigt att vi inte går in och petar i deras undervisning och att vi inte går in och säger hur vi tycker att de ska vara för att det har inte vi någonting med att göra men vi kan ju ge våra råda och tid om vad vi tycker eller tror hade funkat utifrån det vi har sett men, sen e de ju såklart deras del och lägga upp undervisningen om vad de tycker e viktigast medan de inte kan gå in och säga om huruvida vi ska placera barnet eller inte eller att vi ska lägga in en särskild insats ja men du vet..

(Socialsekreterare1)

Ur citatet ovan pekar socialsekreteraren på att otydlighet i ansvarsområden förhindrar samverkan mellan oss, hen menar att det kan bli bekymmersamt när parterna går in och fingrar i varandras ansvarsområden och uppdrag. Hen menar att man kan konsultera skola i frågor men poängterar samtidigt vikten av att parterna har förståelse för varandras ansvarsområde och arbete ifråga om målgruppen utan att fingra i varandras ansvar och uppdrag. Socialsekreteraren menar att ansvarsområden måste klargöras vem som ska ansvara för vad. Enligt Widmark et al. (2011) har otydliga ansvarsområden, brist på engagemang och kunskap samt orealistiska förväntningar på andra parter utgjort svårigheter i samverkan mellan socialtjänsten och skola, vilket påverkat att barn och unga inte fått rätt beslut och stöd (ibid.).

”Strukturerna jag hade velat veta hur de arbetar mot skolorna.... jag vet ju egentligen inte alls hur deras upplägg ser ut...Man vill veta vad de har för regler kring samverkan och var går gränsen med vad jag som lärare kan göra och var går gränsen för de och var slutar ert uppdrag och vart börjar det”(Lärare2)

Denne lärare beskriver samma sak men ur ett annat perspektiv. Hen inser att hen inte vet men hen vill å andra sidan veta, och är öppen för det, vad socialtjänsten har möjlighet att göra, vad den kan, vad den kan bidra med, vilka normer den måste ta hänsyn till och hur gränsen mellan skolans och socialtjänstens ansvarsområden ska beskrivas utifrån perspektivet att båda organisationerna ska kunna verka optimalt inom sitt område (i detta läser jag in en ambition att ett revirtänk inte ska kunna lägga hinder i vägen för ett gott samarbete, men att det

förutsätter att man beskriver för varandra var gränsen mellan verksamheterna går ur ett kunskaps- och regel/normperspektiv). Resultaten kan kopplas till teorin Axelsson och Bihari Axelsson (2013) som beskriver att de strukturella hindren kan handla om att de samverkande verksamheterna har olika regelverk, ansvarområden och gränsdragningar. I samverkansteorin lyfts det fram att de kulturella hindren leder ofta till bristande kommunikation och att de samverkansparterna blir osäkra i sina yrkesroller (a.a.). Resultaten understryks i SOU 2010:95 som antecknar att lagtexterna är vaga gällande ansvarsfördelningen för samverkan och därmed försvårar tolkandet av ansvaret för samverkan. SOU (2010:95) framhäver dessutom utifrån studier att skolpersonal uttrycker en frustration, speciellt mot socialtjänsten som ålägger alltför stort ansvar på skola, vilket bekräftar respondenternas upplevelse av frustration och missnöje (a.a.).

”...att man respekterar varandras professioner i samverkan och att man inte klampar in på varandras områden och att man litar på bedömningar som vi gör. De har ju deras ansvarsområden och vi har våran och det e viktigt att vi inte går in och petar i deras undervisning och att vi inte går in och säger hur vi tycker att de ska vara för att det har inte vi någonting med att göra men vi kan ju ge våra råda och tid om vad vi tycker eller tror hade funkat utifrån det vi har sett men, sen e de ju såklart deras del och lägga upp undervisningen om vad de tycker e viktigast medan de inte kan gå in och säga om huruvida vi ska placera barnet eller inte eller att vi ska lägga in en särskild insats ja men du vet...”(Socialsekreterare 1)

Respondenten verkar ha en erfarenhet av att man kliver in på varandras ”revir” men menar att man ska respektera varandras ansvarområden, kunskaper och roller. Det är lite svårt att avgöra om hen anser att skolan klampar över gränsen eller hen också är medveten om att hens egen organisation gör det. Respondenten beskriver emellertid väl problemet och tycks ha insikt både om detta och hur man skulle kunna lösa upp knutarna och undvika krockar och övertramp. Alla ska inte kunna allt och var och en är bäst på sitt och man ska kanske inte utgå från att förväntningarna från den andra organisationen på den egna motsvarar verkligheten. Hen anser att det är viktigt att ändå försöka lämna över egna erfarenheter (”råda”) för den andra organisationen att kanske omsätta i sin verksamhet på sätt den finner bäst. Resultaten kan analyseras utifrån Axelsson och Bihari Axelsson (2007) som påtalar att ett stort hinder för samverkan mellan organisationer och myndigheter är revirbevakande beteende. Detta beteende är ganska vanlig i de flesta organisationer. Revirtänkande förekommer inom de flesta organisationer, dock bland professionella grupper, där professionella försvarar sina

yrkesroller och synsätt gentemot andra professioner, vilket försvårar samverkan.

6.0 Diskussion

I följande avsnitt kommer resultatdiskussion utifrån syftet och tidigare forskning och teori att presenteras och diskuteras. Följande avsnitt kommer även att både presentera och argumentera metoddiskussionen och förslag på framtida forskning.

Syftet med uppsatsen är att fånga respondenternas upplevelser av hur samverkan mellan socialtjänst och skola ser ut i praktiken utifrån formulerade frågor:

- Vilka utmaningar och förutsättningar upplever personalen från socialtjänst och skola kring samverkan som rör barn och unga med psykisk ohälsa i förhållande till tidigare forskning?
- Vilka erfarenheter av samverkans har de samverkande parterna?

6.1 Resultatdiskussion

Resultaten i min studie bekräftar till stor del tidigare forskning och teorin om förhållanden och svårigheter som kan försvåra eller främja samverkan. När jag går igenom resultaten i studien framkommer det dels centrala aspekter, som tycks främja en god samverkan mellan socialtjänst och skola, dels centrala förhållanden som anses försvåra samverkan. Förhållanden som främjar och hämmar samverkan som framkom i studiens analysresultat överensstämmer i stort sett med merparten av tidigare forskning och studier.

Danermark (2005) förklarar att samverkan står för att man tillsammans med andra, ofta personer med annan utbildning som är bundna till ett visst regelsystem och i en annan organisatorisk position, arbetar mot ett gemensamt mål. I mina resultat framkommer att förutsättningar som främjar samverkan bygger på att man arbetar tillsammans mot ett gemensamt tydligt mål och utifrån och en helhetssyn. Detta är även i enlighet med Socialstyrelsen (2007) och Englund (2017) som pekar på att en helhetssyn är en central aspekt vid samverkan. Det framgår också att när man kunnat få en helhetssyn avseende målgruppen, är detta som något anses gynnsamt och värdefullt för verksamheterna som medverkar i samverkan och för målgruppen (Socialstyrelsen, 2013; Englund, 2017).

Analysresultaten visar att respondenterna anser att för att samverkan ska komma till stånd är det av stor betydelse att samverkansparterna har samsyn; det bör finnas enighet om vissa grundläggande förhållanden om hur ett problem ska uppfattas och angripas avseende målgruppen. Vidare pekar resultaten på att samsyn, kommunikation och respekt för varandras perspektiv och kompetenser främjar samverkan mellan dem, att de tillsammans får en bredare problemförståelse och det blir lättare att hitta lösningar i svåra situationer. Detta bekräftas av Danermark (2005) och Socialstyrelsen (2007), som menar att samsyn är en central betingelse för att få samverkan till stånd (Danermark, 2005; Socialstyrelsen 2007).

Samtliga respondenter betonar att kommunikation underlättar för samverkansparterna att få en gemensam målbild av en situation och en problemförståelse. Det betonas att öppen dialog och kommunikation mellan socialtjänst och skola utgör förutsättningar för en fungerande samverkan. Resultaten kan kopplas till forskning som belyser att god kommunikation är en betydande aspekt i en framgångsrik samverkan och en förutsättning för att forma ett förenat synsätt, klargöra roller och arbetssätt (Socialstyrelsen, 2007; Blomqvist 2012; Englund,

2017).

Analysresultaten visar att man från skolans sida efterlyser återkoppling och information och att skolan anser att man måste jaga efter information och uppgifter själv om man ska få reda på vad som hänt i ett ärende som anmälts. Resultaten i studien pekar på att bristerna och svårigheterna missgynnar barn och unga med psykisk ohälsa. Resultaten visar att brist på återkoppling, informationsbyte och kommunikation är förhållanden som försvårar samverkan och leder till frustration och ifrågasättande från skolans sida. I Eks m.fl. (2017) studie framhålls att svårigheter i samverkan ofta uppstår i arbetet med att hjälpa unga när den unge har komplexa behov. Barn och unga riskerar då att ”falla mellan stolarna”. För att undvika detta krävs att de samverkande myndigheterna har en kommunikation för att skapa kunskap om varandra. Forskning belyser att god kommunikation är framträdande faktor för en fungerande och framgångsrik samverkan (Englund, 2017).

Resultatanalysen lyfter problemet med att samverkan försvåras av att både skola och socialtjänst styrs av olika regler med olika syften. Ibland blir det då regelkollisioner och parterna har också olika syn på och bilder av klienters situation. I linje med Axelsson och Bihari Axelsson (2013) visar resultaten att olika regler och föreskrifter kan medföra att de professionella har olika synsätt på klienten eller eleven. När olika organisationer möts i samverkan kan skillnaderna i både kunskapstraditioner och lagstiftning bli tydliga och utgöra hämmande faktorer för samverkan (Blomqvist, 2012).

När det rör kulturella skillnader är frågan om olikheter i professionella och organisatoriska kulturer, exempelvis olika kunskapstraditioner och värderingar, försvårar kommunikation och ett förtroendefullt samarbete (Axelsson och Bihari Axelsson, 2007). Det framkommer av resultaten att respondenterna från socialtjänsten är klara över att skola och socialtjänst ser olika på saker och ting. Yrkesbakgrunden är inte densamma och då uppnår man inte någon samsyn. Organisationerna prioriterar kanske olika - socialtjänsten har kanske andra prioriteringar såsom säkerhet. Resultaten pekar också på ett särskilt problem, som är regelbaserat, nämligen att socialtjänstens sekretessregler inte medger den informationsdelning som annars hade kunnat underlätta samverkan. Detta tolkar jag som att skolan uttrycker kritik mot socialtjänsten som organisation och inte mot de enskilda tjänstemännen som individer. I resultaten finns paralleller och motsvarigheter till Germundssons (2011) studie att den negativa bild som lärare har av socialtjänsten inte riktas mot socialsekreterarna som individer, utan mot socialtjänsten som organisation. Föreställningen handlar om svårigheter gällande

lagar, regelsystem och strukturer. Skolan upplever lagar om sekretess och andra regler som styr socialtjänstens arbete som negativa och försvårande för samverkansarbete (a.a.). Av resultaten framkom att det finns en vilja till samverkan mellan respondenterna i de olika verksamheterna, men att det fanns otydlighet i ansvarsområdena om vem som skulle göra vad, och det förekom olika förväntningar på varandra vilket framkallade orealistiska förväntningar på arbetsuppgifter, vilka parterna i själva verket inte kan genomföra. Resultaten visar här att detta leder till krockar och svårigheter att samverka. Samverkan tar tid och ekonomiska och personella resurser i anspråk, men är också ett sätt att få tillgång till andra organisationers resurser, som den egna organisationen saknar (Englund, 2017).

6.2 Metoddiskussion

I min studie har jag använt semistrukturerade intervjuer när jag samlat in data. Fördelen med semistrukturerade intervjuer är att man med dessa får fram insikter om hur respondenterna uppfattar temat samverkan emellan dem. Jag valde semistrukturerade intervjuer med hänsyn till att det skulle ge mig det resultatet jag ville ha. Med de semistrukturerade intervjuerna har respondenten stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt, vilket jag tycker är väldigt bra, eftersom intresset riktas mot mina respondenters ståndpunkter. Det ger också kunskap om vad respondenten upplever vara relevant och viktigt vid förklaring av händelser eller mönster. Ett gott exempel är att respondenterna i min studie uppgav relevanta och viktiga svar, utifrån sina erfarenheter och upplevelser, i fråga om vilka förhållanden som främjar kontra försvårar samverkan, vilket passar väl in till mina frågeställningar i studien. Min ambition var att få svar på frågeställningar som inte passar för deltagande observation. Dessutom upplevs deltagande observation som påträngande och störande genom att det kräver mer ianspråktagande av respondenternas tid än vad intervjuer gör. Hade jag varit deltagande observatör så hade det alltså kunnat kännas påträngande och jag kunde ha stört respondenternas arbetsrytm med observationer och samtal, detta inte minst som respondenterna i min studie kommer från två olika organisationer.

6.3 Förslag till vidare forskning

Under arbetet med min studie väcktes många reflektioner och funderingar då jag orienterat mig i svensk tidigare forskning om samverkan mellan socialtjänst och skola kring barn och unga med psykisk ohälsa. Jag noterade att det inte finns mycket svensk tidigare forskning som

specifikt täcker samverkan mellan socialtjänst och skola kring dessa barn och unga. Forskning inom dessa områden om just samverkan om målgruppen tycks saknas inom forskningsfältet. Jag hade nog annars kunnat på ett mer specifikt sätt dra paralleller och jämförelser i min studie då jag valt att fokusera på samverkan, särskilt mellan socialtjänsten och skola kring psykisk ohälsa. Motivet för detta är att psykisk ohälsa är ett växande samhällsproblem. Skolan utgör en central arena för barn och unga och deras välmående och hälsa är starkt kopplade till utbildning och skolan syftar till att vara en trygg miljö för dem. Det ingår i socialtjänstens åligganden att erbjuda stöd och insatser och den har i uppdrag att också arbeta hälsofrämjande. Av den anledningen anser jag det vara ytterst intressant att genomföra studier eller forskning om samverkan och syftet med denna, särskilt mellan socialtjänsten och skola, kring målgruppen.

REFERENSER

Axelsson, R, (2012) *Forskning om samverkan- En inventering av det svenska forskningsläget: en rapport*. Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet.

Axelsson, R, & Bihari Axelsson, S, (2007) *Samverkan och folkhälsa-begrepp, teorier och praktisk tillämpning*. I: Axelsson, R, & Bihari Axelsson, S, (red). *Folkhälsa i samverkan – mellan professioner, organisationer och samhällssektorer*. uppl. 1: Lund: Studentlitteratur, s 11–26.

Axelsson, R, & Axelsson, B, S, (2013) *Samverkan som samhällsfenomen - några centrala frågeställningar*. I: Axelsson, R & Axelsson, S. (red). *Om samverkan - för utveckling av hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur. S 17–29.

Berghéhr, D, (2014) *Att (sam) verka för barns hälsa och lärande i mötet mellan socialtjänst och skola: en forskningsöversikt*. Linköpings universitet, Tema barn. Stockholm stad.

Blomqvist, C, (2012) *Samarbete med förhinder – om samarbete mellan BUP, socialtjänst, skola och familj*. (Doktorsavhandling). Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Brodin, J, (2009) *Barn i utsatta miljöer och livssituationer*, Socialmedicinsk tidskrift (2).

Bryman A, (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2.uppl. Malmö: Liber.

Danermark, B, (2004) *Samverkan- en fråga om makt*. Örebro: Läromedia.

Danermark, B, (2005) *Samverkan – himmel eller helvete?* Stockholm: Gothia, s 15.

Danermark, B. & Germundsson, P, (2007) *Nya vägar till arbetsmarknaden – kvalitetssäkring av samverkan*. Sundsvall: Sundsvalls kommun.

Danermark, B. & Kullberg, C, (1999) *Samverkan: välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.

Ek, H, Isaksson, J & Eriksson R, (2017) *Professioner, makt och samverkan mellan myndigheter -Socialtjänstens, skolans och BUP:s arbete med ungdomar som inte går till skolan*. Socialvetenskaplig tidskrift (1).

Förvaltningslag, 1986:223

Enell, S & Denvall, V, (2018) *Att överskrida gränser för barnens bästa- Tidigt och förebyggande arbete i Växjö kommun*. Linné universitet Växjö.

Englund, U, (2017) *Samverkansprojekt, och sen då? – en uppföljande studie om samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. (Doktorsavhandling). Örebro universitet.

Germundsson, P, Danermark, B & Englund, U, (2009) *Samverkansprojektet: Samverkansledning för Barns och Ungas bästa- En utvärdering av samverkansprocessen*. Örebro universitet: Hälsoakademin.

Germundsson, P, (2011) Lärare, socialsekreterare och barn som far illa. Om sociala representationer och interprofessionell samverkan. Doktorsavhandling. Örebro universitet.

Nordström, E, (2016). *Samordnad individuell plan (SIP): Professionellas samt barn och föräldrars erfarenheter*. Avhandling. Jönköping universitet.

Nordström, E., Josephson, I., Hedberg, B., Kjellström, S, (2016) *Agenda för samverkan eller verksamhetens agenda? Om professionellas erfarenheter av samverkan enligt samordnad individuell plan (SIP)*. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (1).

Skollag, 2010:800

Socialtjänstlag, 2001:453

Skolverket, (2009) *Kraften av samverkan: Om samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Skolverket. S 1.

Socialstyrelsen, (2007) *Strategi för samverkan – kring barn som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen, (2013) *Samverka för barns bästa- en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen, (2017) *Utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna- Till och med 2016*. Stockholm: Socialstyrelsen

SOU, (2010:95) *Se, tolka och agera-allas rätt till en likvärdig utbildning*. Stockholm: Fritzes.

Vetenskapsrådet, (2017) *Vad är god forskningssed?* Vetenskapsrådets rapportserie, Stockholm.

Widmark, C., Sandahl, C., Piuva, K. & Bergman, D, (2011) *Barriers to collaboration between health care, social services and schools*. *International Journal of Integrated Care*, Karolinska institutet.

Bilaga 1 – Informationsbrev

Hej, jag är student vid namn Hanadi från Malmö universitet som studerar ett treårigt program, socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet. Just nu läser jag min sista kurs Handikapp-och rehabiliteringsvetenskap vilket innebär att jag skriver ett examensarbete som kommer leda till en kandidatexamen.

Syftet med min studie är att beskriva hur personalens expertis inom skola och socialtjänst upplever samverkan kring barn med psykisk ohälsa samt vilka förutsättningar som främjar samverkan och vilka svårigheter som kan uppkomma vid samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa. Därför vill jag genomföra en intervjustudie med just dig eftersom att du är en av nyckelpersonerna i min studie, med förhoppning att din kunskap och erfarenhet kan hjälpa mig med min undersökning.

Du har rätten att bestämma över din medverkan och kan när som helst avbryta ditt deltagande om du så önskar, det innebär att det är helt frivillig att medverka i studien. Intervjuerna kommer till att genomföras på din arbetsplats eller ett annat område som du själv väljer. Intervjuerna beräknas ta ca 45–60 minuter. Eftersom jag kommer att använda oss av kvalitativa intervjuer så kommer intervjun att spelas in med ditt samtycke. Detta underlättar för mig att noggrann analysera vad du säger så att jag inte missar det du sagt, vilket kan ske vid enbart att skriftligt anteckna. Det innebär att jag vill få fram och är intresserade av vad du säger och din upplevelse av samverkan.

Konfidentialitetskravet innebär att de uppgifterna om dig som deltagare i min undersökning ska behandlas med största konfidentialitet, dvs anonymitet. Jag kommer att förvara och hantera materialet samt informationen så att ingen obehörig kan komma åt den, analysera den

utifrån det syfte som jag har haft med undersökningen samt behålla den fram till min studie är klar. Ditt namn och arbetsplats kommer inte att lagras eller att användas överhuvudtaget. Informationen kommer att koda i olika datafiler och förvara förteckningen över deltagarens och dess identifikationskoder ska vara på skilda platser således säkras med lås, det gäller även transkribering och intervjun. Uppsatsen kommer att presenteras vid ett examinerade seminarium och sedan publiceras i Malmö universitetsbiblioteks elektroniska katalog/databas.

!

Malmö 2019-10-15

Bilaga 2 - Intervjuguide

1. Kan du beskriva din yrkesroll?
2. Psykisk ohälsa är ganska bredd, hur definierar du psykisk ohälsa?
3. Hur arbetar du med barn och unga med psykisk ohälsa i ditt dagliga arbete?
4. Kan du beskriva vilka insatser ni erbjuder barn och unga med psykisk ohälsa i er verksamhet?
5. Hur definierar du samverkan?
6. Hur samverkar skola och socialtjänst kring barn och unga med psykisk ohälsa?
7. Hur ofta träffas ni?
8. Vad behandlar ni för typ av ärenden i samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa?
9. Vilka svårigheter anser du kan uppstå med samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa?
10. Vilka förutsättningar anser du att samverkan bidragit kring barn och unga med psykisk ohälsa?
11. Har några förändringar skett för barn med psykisk ohälsa som ett resultat av samverkan?
12. Vad har samverkan lett till?
13. Vad innebär samverkan för er verksamhet och vad har samverkan för betydelse?
14. Skulle du vilja tillägga något?